

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

379

BESLISSING
DER
KONINGLYKE COMMISSIE
WEGENS DE
GESCHILPUNTEN IN HET SCHRYVEN
DER
NEDERDUITSCH E T A E L ,
EN UITWAASSEL
VAN HET DAEROVER INGELEVERDE VERSLAG.

[Afgedruckt uit het Besaaten Wetboek, deel III
bl. 286 en volgende.]

=====
Prys, 1 franc.
=====

L

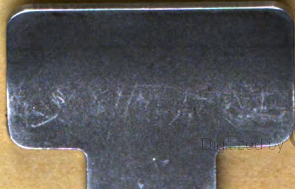
GENT,

BY F. EN E. GYSELYNCK, BOEK- EN STEENDRUKKERS,

KANINBAEL, n° 32.

1839.

9

~~XXXXXXXXXX~~
379
BESLISSING

DER

KONINGLYKE COMMISSIE

WEGENS DE

GESCHILPUNTEN IN HET SCHRYVEN

DER

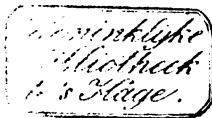
NEDERDUITSCH E T A E L ,

EN UITTREKSEL

VAN HET DAEROVER INGELEVERDE VERSLAG.

[Afgedrukt uit het Batavisch Museum, deel III,
bl. 286 en volgende].

=====
Prijs, 1 franc.
=====

GENT,

BY F. EN E. GYSELYNCK, BOEK- EN STEENDRUKKERS.

KANSTRAET, n° 32.

1839.

VOORBERICHT.

Eindelyk is er dan toch eens uitspraak gedaen wegens het verschil in de spelling en woordverbuiging onter-moedertael! De commissie, ingesteld ten gevolge van het koninglyk besluit van den 6 september 1836, na gedurende een merkelyken tyd, met alle mogelyke aandacht, onderzocht en overwogen te hebben wat men tot het herstellen der eenparigheid van tael heeft voorgedragen, zoo in openbare schriften als in de verhandelingen aen het Staetsbestuer gezonden, ter beantwoording der koninglyke prysvraag, — is eindelyk, op verzoek van den heer Minister van binnen- en buitenlandsche zaken, te Brussel byeengekomen den 17 en den 18 augustus 1839, deels om het verslag te hooren van haren secretaris-rapporteur, deels om haer byzonder gevoelen bekend te maken wegens de bestaende punten van verschil.

In afwachting dat het algemeen en beredeneerd verslag van den heer professor **BOMMANS** door den druk geheel worde bekend gemaakt, leveren wy hier de uitspraak der commissie, vergezeld van een uittreksel des verslags, voor zooverre dit laetste een punt behandelt, hetwelk mogelyk aen velen als eene nieuwigheid zal voorkomen, ofschoon het op goede en van ouds erkende gronden berust, namelyk het stelsel der tweeklanken. Daer evenwel dit verslag in eene spelling is opgesteld, die, ten opzichte der nog onbeslist gelatene punten, zich veel digter aen het gevoelen van Siegenbeek aansluit (voornamelyk door het schryven van *ij* in plaets van *y*), zoo heb ik, om ons-zelfen gelyk te blyven, in dit uittreksel overal de *ij* in *y*, enz., veranderd.

De commissie heeft slechts acht punten opgegeven, waeromtrent zy eene eenparige schryfwyze wenscht te zien ingevoerd. De

kleinere geschilpunten, als van minder aenbelang wezende, heeft zy onaengeroerd gelaten; doch deze zullen eveneens in het later gedrukte verslag breedvoerig worden behandeld.

Intusschen strekt het ons tot een byzonder genoegen te kunnen berigten dat, onmiddelyk na de uitspraak der commissie, al de daerin aenbevolene tael- en spelregels aengenomen zyn door de achttien eerweerdige heeren professors der eerste afdeeling van het aertsbisschoppelyk seminarie te Mechelen, ten einde in hunne collegien en scholen te worden ingevoerd. Deze kundige en ieverige heeren geven daerdoor een pryzenswaardig voorbeeld van inschikkelykheid, hetwelk door elkeen toegejuicht wordt, en hun veel eer aendoet: hunne verlichte taelkennis had hun reeds van over lang geleerd, dat het schryven van *ei*, *ui* en *de man*, (in den eersten naemval van het mannelyk enkelvoud) niet vreemd is aen de tael der Belgen, maer steunt op het gezag der godsdienstige en vaderlandlievende paters G. Smits en P. van Hove, in hunne vertaling van het heilig Schrift, gedrukt te Antwerpen tusschen de jaren 1744—1777. (Zie *Belgisch Museum*, II, bladziden 87, 88).

J. F. WILLEMS.

VERGADERING *der Commissie aengesteld ten gevolge van het koninglyk besluit van den 6 september 1836, ter beoordeeling van de by het Gouvernement ingekomene Verhandelingen wegens de bestaende geschilpunten ten aenzien der spelling en woordverbuiging der Nederduitsche tael.*

Tegenwoordig de volgende leden :

De heer J. F. WILLEMS, lid der koninglyke Academie van Brussel, lid van het koninglyk Nederlandsch Instituut, enz., voorzitter.

De heer J. H. BORMANS, professor aen de hoogeschool te Luik, secretaris rapporteur.

De Eerw. heer kanonik J. DAVID, professor aen de hoogeschool te Leuven, enz.

De Eerw. heer kanonik J. J. DE SMET, lid der koninglyke Academie te Brussel, enz.

De heer L. D'HULSTER, professor by het atheneum te Gend.

De heer J. F. C. VERSPREUWEN, professor by het atheneum te Antwerpen.

De Commissie, byeen geroepen zynde by depeche van den heer Minister van binnen- en buitenlandsche zaken, van den 13^{den} dezer maend (2° directie, n° 15,791), tot het aenhooren van een verslag op de verhandelingen, welke hebben medegedongen naer den uitgelooften eerprys, neemt kennis van dit algemeen en beredeneerd verslag, voorgebragt door den heer secretaris rapporteur, en uit den wensch dat hetzelfde zoo haest mogelyk door den druk gemeen gemaekt en aen al de leden der Maetschappy tot bevordering der Nederduitsche Tael- en Letterkunde medegedeeld worde.

Intusschen, en opdat het Staetsbestuer, mitsgaders

het geleerd publiek, in geen langeren twyfel blyven ten opzichte van het byzonder gevoelen der Commissie, wegens de bestaende geschilpunten, zoo verklaert zy (daertoe uitdrukkelek verzocht) dat zy het aennemen der volgende tael- en spelgronden voorstelt en aenraedt, als reeds gewettigd door het gezag der beste schryvers en overeenkomstig met het aloude gebruik onzer voorvaderen, en tevens als zynde het geschikste middel om tot eenparigheid in het schryven der Nederduitsche tael te geraken: —

1° De enkelvokaelspelling in alle sylben waer de klinker de slotletter is, de scherplange *e* en *o* uitgezonderd.

2° Het weglaten der accenten, met uitzondering van die teekens, welke gebruikelyk zyn om eenen byzonderen nadruk of eene samentrekking aen te duiden.

3° Het vormen der tweeklanken *ei* en *ui* met de enkele *i*, ook in verlengde woorden, als *veien*, *schreien*, *kruien*, *luiaerd*.

In de tweeklanken *ooy* en *ay* of *aeý* is de *y* noodzakelyk, en de *a* wordt verlengd wanneer de *y* door geen klinker gevolgd is, als *strooy*, *strooyen*, *gestrooyd*, *drayen*, *draey*, *gedraeyd*.

4° Het gebruik der *ch* vóór de letter *t*, overal waer de *g* niet oorspronklyk is.

5° Het gebruik der lidwoorden *de* en *een* in den eersten naemval mann. enkelv., met weglating der *n* (of *en*) in de byvoegelyke naemwoorden, welke laetsten nochtans, zelfstandig gebruikt, in het meervoud de *n* aennemen.

6° Het behouden van *dt* in de vervoeging der werkwoorden op *den* uitgaende, als *gy wordt*, *bindt*, *bondt*; *hy wordt*, *vindt*.

7° Het behouden der *n* in de stoffelyke adjectiva.

8° Het schryven van *paerd* of *peerd*, *waerd* of *weerd*, enz. naer verkiezing.

De Commissie wenscht dat deze tael- en spelregels, welke meestal reeds aengenomen zyn door de voornaemste schryvers van Belgie, door allen gevolgd, en overal in de scholen mogen ingevoerd worden, ten einde alzoo de eenheid te herstellen en voortaan te bewaren in de geschrevene tael van al de Nederlandsche gewesten.

Gedaen te Brussel, in het hotel van den heer Minister van binnen-en-buitenlandsche zaken, den 18 augustus 1839.

J. F. WILLEMS, President.

J. J. DE SMET, kan.

J. DAVID, Pr.

J. F. C. VERSPREEUWEN.

L. D'HULSTER.

J. H. BORMANS, Secretaris-Rapporteur.

Het bovenstaende wordt door den ondergeteekenden, lid der Commissie, die by de Vergadering niet heeft kunnen tegenwoordig zyn, in alle deelen goedgekeurd.

Gent 21 augusty 1839.

CH. LEDEGANCK.

VERSLAG

VAN

DEN HEER PROFESSOR BORMANS,

SECRETARIS-RAPPORTEUR DER COMMISSIE.

UITTREKSEL

WEGENS DE TIENDE VERHANDELING, INGEZONDEN DOOR DEN
HEER P. V. D.

TWEEDE HOOFDSTUK.

---

§ I.

OVER SOMMIGE TWEE- EN DRIEKLANKEN.

De heer V. D. vindt dat de Hollanders « de vokalen wel eens eenigzins slepender uitspreken » dan wy, hetgene hy in 't woord *dauw*, by hen in 't lezen *daeuw* meent opgemerkt te hebben. De Vlamingen zeggen *daë* met eene zeer doffe *e*; « De Duitschers hebben *thau*, en Kiliaen, die het woord *dauw*, *dauwe* stelt, voegt er by : germ. *dawe*, *dow* (dit is Limburgsch), angl. *dewe*. » Ook Weiland, die *dauw* schryft, gewaegt, om ze af te keuren, van de uitspraak *douw*. « Wy zouden dus, zegt de heer V. D., de *au* in dit woord, en in de eensluitende *flauw*, *nauwlijks*, enz., den voorkeur geven. »

Ik ook zoo, Myne Heeren, om dat inderdaed onze uitspraak *dauw* en niet *daeuw* is, en dat de ouden doorgaens zoo schreven, als in FERGUUT, v^s 1190 :

Die lippen roet, den mont nauwe,
Vele soeter dan enech dauwe;

en soms nog daerby de *u* of de *w* uitlieten , wat, den aerd hier twee letterteekens wel ingezien , en verondersteld dat zy dusdanige woorden uitspraken gelyk wy , minder nauwkeurig was. Zonder *u* , verloor men den tweeklank , en bleef er slechts de zuivere *aklank* over, *da-w'*, of beter *daew*; zonder *w* had men *dau*, met open' mond en gespannen lippen , terwyl by ons de lipletter op het eind zeer voelbaer is. Zy die de *w* na de *u* als overtollig beschouwen , en dit doet men algemeen , hebben zich door het gebruik , van de *w* in plaets der verdubbelde *u* te stellen , dat in vele handschriften en oude drukken heerscht, laten in doling brengen , en de lipkonsonant voor eene verlengde vokaal genomen. Dit is even zoo verkeerd , als wanneer ik zeggen zou , dat de *v* , die insgelyks in eene menigte van oude opschriften en boeken overal de plaets van de *u* vervangt , ook daer nog eene *u* blyft zyn , waer ze openbaerlyk als konsonant gebezigd is. Die de stelsels begeert te kennen , welke aengaende de spelling met *u* of *v* in 't latyn voorgedragen zyn geworden , leze onder anderen *Heineccius* in zyne *Fundamenta styli cultioris* ; voor ons is het genoeg te doen aenmerken , dat het latynsche *vt* voor *ut* , met onze oude schryfwyze *wt* voor *uut* volkomen gelyk staet. Daer was zelfs voor dit laetste gebruik nog eene byzondere reden ; eene *w* was gemakkeliker te schryven en bekleedde minder plaets dan twee *u*en. Daer was ook minder gevaer van verdoling ; want de *v* werd ook zeer dikwyls door de *u* verbeeld , *ueel* voor *veel* , *duuel* voor *duvel* , nu *duivel*. Men moet dus onderscheiden , en zich wel wachten van het zelfde teeken overal voor eene en de zelfde letter te houden. Wanneer de *w* in plaets van de verlengde *u* gesteld wordt , geschiedt dit immer in het begin der lettergreep , en dan kan er geene andere vokaal bykomen ; buiten dat geval is en kan dezelve nooyt iets anders dan eene konsonant

zyn. Daer is dus niets overbodigs in *dauw*, zoo lang men niet betoogd heeft, dat het woord zonder tusschenkomst der lippen of zonder tweeklank moet uitgesproken worden; wat gewis niemand zal ondernemen.

Eene derde reden waerom wy *dauw* zonder verlenging der *a* verkiezelyker achten, is, dat *au*, als tweeklank, reeds lang en lang genoeg, en, zelfs volgens Bilderdijk, aengenermer dan *aa(u)* is, en dat het meer aenhouden op de *a*, van den nadruk, en niet van den spelregel, afhangt. Wy voegen er eindelyk nog by, dat *aa* of *aeu* geen tweeklank meer is, en geen drieklank zyn kan. Hoe kan het een drieklank heeten, indien *aa* of *ae* slechts de verlengde *a* is, en hoe is het mogelyk dat de verlengde *a* met de *u* tot een tweeklank ineen smelte? Indien men dat drietal van letters behouden wil, wordt het noodig een nieuwen naem uit te denken, en, daer men ons reeds den *bletenden* klank geschonken heeft, mag men voorstellen dezen den *maeuwenden* te noemen.

Iets anders is het wanneer de heer V. D. insgelyks den zoo gezegden drieklank *ooi* tot *oi* inkorten wil, en « naer den aerd der oude tael, tot een tweeklank brengen, gelijk hem dan ook Kiliaen bestendig stelt. » Hier in kunnen wy hem niet bysystemmen, noch die spelling aenraden. Dat onze *o* tweederlei is, zacht- of scherplang, weten allen. Dat de scherplange *o*, ook wanneer dezelve de lettergreep sluit, dubbel geschreven wordt, *niet als lang, maer als scherp*, weten allen niet, maer wy zullen het later bewyzen, en durven het van nu af reeds als bewezen vooronderstellen. De *o* dan, wanneer zy scherp is, wordt altyd verdubbeld, zelfs waer zy, alleenelyk lang zynde, slechts enkel staen zou; by voorbeeld, in *droogen*, twee oën, in *bedrogen*, eene *o*. Nemen wy nu het woord *plooyen*, dat de heer V. D. *ploien* schryft,

dan zien wy dadelyk dat deze laetste schryfwyze de natuurlyke scherpheid der *o* miskent.

De heer V. D. doet ons nogtans met veel regt aenmerken, dat by Kiliaen, die *koe* en *koeje*, *stroo* en *stroye*, *vloo* en *vloye* enz. schryft, de *j* of *y* (hy moest alleen deze laetste noemen) eene tusschengeschrevene letter is, ter verbinding der slotletter *e*; jammer maer, dat hy uit die aenmerking geen voordeel heeft weten te trekken, noch derzelve tegenstrydigheid met zyn stelsel gevoeld heeft. Trouwens, wat volgt er uit? Dat de *yk*klank tot de vorige lettergreep niet oorspronklyk behoort, en dat er dus niet meer reden is om *stroo* in *strooyen* met eene *o* te schryven, dan wanneer *stroo* als zelfstandig naemwoord alleen staet. In de oude verwante talen is die *y* soms *w*, soms *d*, soms *j*, waer dikwyls nog eene *w* voor komt. Daer is dus mede noch drie- noch tweeklank in *plooyen*, en onze spraekkunsten mogen eindelyk ophouden hier in ons gehoor, dat al lang die waerheid gevoeld had ¹, tegen te spreken. De scherplange oklank blyft daer zuiver en onvermengd.

Vraegt men nu wat wy met *plooy*, *strooy*, *plooyt* enz. doen zullen, en of dit twee of drieklanken zyn, dan antwoorden wy, eerst vooral, dat hier zoo min als in *strooyen*, *plooyen*, de *y* oorspronklyk, noch zelfs een klinker is, en dit zal wel de reden zyn, waerom, in die gewaende twee- of drieklanken, al de beste hss. niet de

1 «Opgelyke wyze, zegt Bilderdijk, *Spraakl.* bl. 30, ontstaan er drieklanken, door samensmelting van een tweeklank met een derde vokaal, als b. v. in *oei*, en *ieu*; doch in dit geval neemt de laatste dier vokaal eenigzins de kracht van een konzontant aan!» Eene vokaal die de kracht van eene konzontant aenneemt, zal wel in geene taal ter wereld bestaen. Waerom haer niet rond uit eene konzontant geheeten? De aangewezen bladzyde van dien schryver, en de daer op volgende, verdienen in haer geheel gelezen te worden.

kleine *i*, maer de *y* stellen. In het uitspreken van *ooy*, moet de tong, om van *oo* tot *y* over te gaen, van het midden des monds, waer dezelve by den ooklank hangend was, neêrgebogen de tanden komen drukken. Het zyn dus twee op elkander volgende, maer geens zins twee vermengde of ineen smeltende klanken; vervolgens is er geen tweeklank; en wat men dan nog hoort, is geene *i*, maer *y* (*je*) met de doffe *e*. Deze *e* werd eertyds, gelyk bekend is, en wy boven uit Kiliaen nog zagen, ook geschreven; en toen men dezelve onderdrukt heeft, is de *y*, door een misbruik, dat wel door den tyd gewettigd, maer nochtans niet tot wet geworden is (men denke slechts aen *stroom*, *vloot*, enz.), staen gebleven; waerin men eene verdere proef van haren aerd, als medeklinker, zien mag. Dit geldt eveneens voor *plooyt*, dat is, *plooyet*, enz., hoe zonderling ook aldaer de *y*, als medeklinker, voor de *t* behouden zy. Maer *bidt*, *wordt*, *besteedt*, enz. bieden een dergelyk geval aen.

Al wat wy hier van de scherplange *oo* gezeyd hebben dient ook voor de scherplange *ee*, in *leeuw*, *sneeuw*, enz., welke, voor zoo veel zy scherp is, insgelyks moet verdubbeld worden, en even zoo min als de *oo* met eenen volgende klinker kan ineen smelten. Maer nu biedt zich hier eene moeyelykheid aen. Wat dan met de *u* in dergelyke woorden gedaen, dewyl het toch niet mogelyk is dezelve anders dan met de *ee* uit te spreken? of zal men, met velen, *leeuw*, enz., als in twee sylben verdeelen en *lee-uw* zeggen? Die uitspraek bewyst niets dan hoe ongemakkelyk het is *ee* met *u*, in eene uitademing, te verbinden. Wat meer is, de ondervinding daervan laet niet toe, dat wy ons met eene uitlegging behelpen, welke ons anders zins, door de vergelyking van onze *oo* en *ee* met de aen dezelve beantwoordende grieksche letters, aangeboden wordt. Men weet, dat de Grieken ook twee-

derlei *e* en *o* hadden , en wy zullen op eene andere plaats aentoonen dat deze zoo wel als de onze , niet slechts van lengte , maer ook van scherpeheid verschilden , en dat het een misverstand is , van *η* en *ω* enkelyk voor eene lange *e* en *o* aen te zien. By de Grieken dan is niets zoo gemeen als de tweeklanken *ei* en *oi* ; maer nimmer zal men er *ηi* of *ωi* ontmoeten. Moest de eerste vokaal van *ei* of *oi* in hare scherpe veranderd worden , dan werd de *i* niet achter , maer onder dezelve geplaatst , om aen te duiden dat ze , sedert of reeds vóór de invoering der twee nieuwe letterteekens , niet meer uitgesproken werd. In plaats van *ηi* en *ωi* schreef men dus *η* en *φ*.

Daer nu tot dus verre het Grieksch met ons Nederduitsch volkomen overeenstemt (want wy hebben be- wezen dat onze tael ook geen *ooi* kent , en *eei* is my , zelfs als schryffout , nooyt voorgekomen) , en daer , van den anderen kant , in dat zelfde Grieksch , de *η* zich zeer gewoonelyk met de *υ* laet verbinden (niet zoo de *ω* , hetgene deze al wederom met onze *oo* gemeen heeft) , zou men vermoeden dat , ook by ons , de scherpe *ee* met de *u* zamen- smelten kan ; en waer dit zoo , dan zou de hedendaegsche spelling van *leeuw* even zoo regelmatig zyn als die van *dauw* , waervan wy boven gehandeld hebben. Maer , het zy dat de Grieken hunne *η* of *υ* anders uitspraken dan wy onze *ee* en onze *u* , het zy er in derzelve vermenging iets anders omging , dan wanneer wy ze te gelyk willen uitbrengen ; het is gewis dat *eeu* in onzen mond , zonder verzachting van de *ee* , voor geen volmaekten tweeklank kan gehouden worden.

Dit was , mogelyk , wel de reden waerom de ouden *leuw* , *sneuw* , enz. met ééne *e* spelden. Nog gewoonely- ker echter schreven zy dit laetste woord , met uitlating der *u* , *snee* , gelyk nog hedendaegs de duitschers *schnee* hebben. Doch de lipspirant , indien wy zoo de *w* noe-

men mogen , bestond reeds in het gothisch *snáivs* (van het latynsche *nix* , *nivis* wil ik niet spreken) , en in het oud-hoogduitsch wyst de *o* , in *sneeo* , op den zelfden lippenklank terug , terwyl men daer tevens uitdrukkelyk den in het gothisch voor ons meer verscholenen scherpen eeklank wedervindt. Het zelfde kan men aenmerken in 't goth. *sáivs* , oudhd. *seeo* , by ons *zee* , dat zyne *w* slechts nog in den naem van *Zeeuw* (Zeelander) be- waerd heeft.

Het schynt dus niet geoorloofd de *ee* in dusdanige woor- den voor de *u* te verzachten , maer men zal veel beter de *u* zelve voor dit mael als overtollig beschouwen. Het is als of men , voor *ploo-yen* , *plooi-yen* , of , op zyn Sie- genbeeks , *plooi-jen* schreef. Want de *w* en de *y* hebben beide , uit hare natuer , eenen voorklank , de eene van *u* , de andere van *i* , en staen overigens met elkander vol- komen gelyk , als in naem , in kracht en in gebruik , voor min oplettenden , iets onbestemds tusschen klinker en medeklinker verbeeldende ; waer uit al het wankelen in de spelling omtrent deze letters ontstaen is. Maer het is nu eens zoo by allen aengenomen , en meer wordt er niet vereischt om de *u* in hare , hoezeer ook spraekkun- dig betwistbare , bezitting te handhaven.

In *nieuw* en *hieuw* , van *houwen* , over welke geluk- kiglyk , zoo als de heer V. D. het zegt , ook geen twist valt , en waer van het eerste by de ouden *nie* , *niew* of *nieu* , en het ander veeltyds *hief* geschreven werd , kan men naer de zelfde beginsels voortgaen ; hoewel in die woorden de twee eerste klinkers eene nieuwe moeyelyk- heid opleveren. Wat *ie* oudtyds was , is gemakkeliker te zeggen , dan wat het nu is. Oudtyds was het een twee- klank *eo* of *iu* , wat men nog wel ergens hoort , en waer van by de Duitschers *lügen* en *trügen* , en sommige dich- terlyke vormen , als *beugst* , *beugt* , *flaugst* , *flaugt* , enz.

van *biegen*, *fliegen*, enz. getuigen. Hedendaegs heeft het alleen nog de kracht van eene lange *i*. Maer lange *i* of tweeklank, het kan, in *nieuw*, *hieuw*, nooyt met de *u* in eenen klank zoo versmelten, dat het een drieklank heeten moege.

Van *gloeyen*, branden, waer over even zoo weinig twist is, moet de *y* wederom gelyk gesteld worden met die van *strooyen*; maer in *gloeyen* is *oe* een ware tweeklank, zoo wel als in *gloed*, en dus ook in *koe*, *koey*, *koeyen*, enz.

Omtrent *æy*, in *kraey*, enz. valt het zelfde te zeggen, dat wy aengaende alle andere woorden, die met *æ* geschreven worden, zeggen zouden. De *æ* is eene verlengde *a*, en staet op zich zelve, hoewel de Limburger *kraai* uitspreekt, op zyn fransch, bletend, en als een tweeklank. De *y* is ook afweér hier, wat wy getoond hebben dat dezelve in *strooy* is. Daer uit volgt verder, dat het meervoud van *kraey* geens zins *kraeyen*, maer *krayen* zyn moet, gelyk men, van *tael*, *talen* heeft, en niet *taelen*. Ook vindt men het by de ouden niet anders geschreven, en ik meen niet, dat er in het hedendaegsch gebruik genoegzame eenparigheid heerscht, om deszelfs gezag tegen dat der ouden, tegen de analogie en de reden, te mogen inroepen.

Tot dus verre over de twee- en drieklanken. Wat *i*, *ij* of *y* in 't byzonder betreft, zullen wy onder een anderen paragraef uit een te zetten hebben.

§ VII.

OVER DE Y OF IJ.

Deze paragraef beslaet by den heer V. D. zeven bladzijden. Wy zullen al het onnoedige, en er is zulks veel, over het hoofd zien; doch zonder te durven beloven dat

daerom onze aenmerkingen zich minder verre uitstrekken zullen. Zyn begin deelen wy u mede :

« Er gelden drie stelzels (sic) nopens het gebruik dier » letters. Eenigen gebruiken die allebei , doch volgens » een vastgesteld onderscheid, zoo als in *my* en *mijn*. » Anderen willen de *y* altijd als slotletter eener letter- » greep aangewend zien ; en een derde deel verlangt (dat) » de algemeen gebruikte *y* de *ij* uit de spelling ver- » banne. »

Deze opnoeming is onvolledig. Wy hebben er het stel- sel van Bilderdijk , dat van Huydecoper en Lelyveld , ook door jonkheer Blommaert gevolgd , en eindelyk het eigenlyke vlaemsche, dat in den heer Willems, zoo als de heer V. D. zegt, een' duchtigen verweerder gevonden heeft. Maer Siegenbeeks stelsel is er niet in begrepen , mogelyk om dat niet ligt iemand het vergeten kon.

« Het eerste stelsel , zegt hy , is gegrond op den aerd » der letter *y*, in de woorden waerin zy aangewend wordt, » en op de regelmatige verdubbeling der *i* by de ouden.» Hoe en op wat wyze? waer in bestaet die byzondere aerd der *y*? dat legt hy ons niet uit. Meer onderwaerts echter leest men : « de *y* is toch geen verlengde *y* (sic, door » misstelling voor *i*?) : de ouden schreven reeds *vyer*, » nu *vier*. » Dit is al iets ; ik merk echter aen , dat die ouden op verre na de oudste niet zyn ; en ten anderen, dat Bilderdijk (*Spraakl.* , bladz. 37 , waer hy zegt dat de » *y*, wat de *figuur* betreft, oorspronkelijk niets anders is » dan een verlengde *i*.) » ons leert , dat , in zyn tyd nog, Gooische en andere boeren *kynd* voor *kind*, enz. zeiden.

Een weinig lager voegt hy er, maer dit mael in den vollen zin van Bilderdijk (ibid. bl. 394), by : « Dat *y* geen » dubbele *i* is , blijkt ook daer uit , dat onze ouden , toen » zy *bloey*, *prooy* schreven , deze *y* de eenvoudige *i* » vokael was , geen *i* met eene lange *j* daer achter. »

Neen, *y* is geen *ij*, dat is gewis; maer dat *y* in *bloey*, *prooy*, ook niet eenvoudig de *i*-vokael is, meenen wy al van over lang bewezen te hebben. Wy houden staende dat, in ons Nederduitsch, de *y* van geen anderen aerd is dan de *w*, dat beide medeklinkers zyn, van welke de eerste by het veranderen van de uitspraek der lange *i*, en om den klank dien zy in het latyn en in het fransch had, zoowel als om zekere gelykheid van gedaente, soms met de *ij*, maer toch zeer zelden, verward is geworden: even zoo als die zelfde gelykheid, die ook tusschen de *w* en *uu* bestond, het gebruik van het latyn ($v=u$) en het gemak der afschryvers, de eerste wel eens voor de laetste hebben doen stellen.

Een weinig verder zegt de heer V. D. nog, dat de *y* « eene lange, edoch niet dan door zich zelfs lange, *i* is. » Dus is, volgens hem, de *y* eene van natuer lange en niet eene verlengde vokael. Wy zeggen vokael, en niet *i*, om dat de *y*, gelyk men ze uitspreekt, niet meer eene *i*, dan eene *e* of eene *a* is; indien *y* de zesde vokael is, kan zy de derde niet zyn. Doch dit in het voorbygaen, zonder er op aen te willen houden. Op dezen aerd dan moet, gelyk hy zich in de boven aengehaelde regels uitdrukt, het eerste stelsel gegrond zyn. Zien wy welke de woorden zyn waerin zy, volgens dat stelsel, aangewend wordt. Hy geeft-ze ons op: « Het woordeken *by*, met de samen- » gestelde *voorby*, *byzonder*, enz.; ook in de voornaem- » woorden *my*, *gy*, *hy*, *zy*. Eindelijk de bastaerduit- » gang *y*. »

Het karakteristiek van de *y* is, dat ze uit haren aerd lang is; dus moet *zy*, in de woorden waer zy gebezigd wordt, wil dit gebruik op haren aerd gegrond, of maer slechts met denzelven overeenkomstig zyn, lang blyven. Is dit zoo? zyn *by*, *my*, *hy*, en de overige voornw. lang? Wy hebben hier alleen te vragen hoe de heer

V. D. (Bilderdijk, *Spraakl.* blz. 66 volgende wist niet wel hoe hy het daer mede had, maer haspelt zich er toch, volgens zyne gewoonte, met eenige klagten door.), hoe hy zelf, zeggen wy, er over denkt. Nu, hy zegt uitdrukkelijk dat ze kort zyn, en dit wel ter gelegenheid van de *ij* der Siegenbekianen, welke hy, als *verlengde* vokael, in die woordjes ongeschikt acht. « Door te beweren, » zegt hy, dat de *ij* eene verlengde vokael was, bewerkte » men, dat zy, in de woorden, waer men de *y* kort (!) » moet uitspreken, als in *gy*, *my*, *by*, *myn* (?) *byzon-* » *der*, *dikwyls* (?), *waerlyk* (?), enz. eenen harden lan- » gen toon kreeg. »

Het komt my al meer en meer voor, MM. HH., dat de schryver van kort- en langheid geene juiste gedachte heeft, ten minste blykt uit deze regels, dat hy aen eene *verlengde* vokael, in de *uitspraak*, eene andere kracht toekent, dan aen eene *lange*; wat een groote misslag is. De verlenging is alleen voor het oog; eene verlengde vokael is niets anders dan eene vokael welke, omdat zy in de uitspraak, dat is van natuer, lang is, op zekere plaetsen waer zy anders zins ook kort voorkomt, ter waerschuwing voor alle verdoling, ook door zichtbare schryftekens als lang verbeeld wordt. Daerom schryf ik het enkelvoud van *talen*, *tael*, en niet *tal*, zonder dat de verlengde *a* (*ae*) in *tael*, daer meer een harden langen toon door kryge, dan de enkelyk lange *a* in *talen*. Het eenige onderscheid is voor het oog.

Het eerste stelsel is dus geens zins op den aerd der *y* gegrond, en is veel eer daer mede strydig. De regelmatige verdubbeling van de *i* by de ouden vindt hier slechts eene negative toepassing. Hy wil zeggen dat, met *y* te stellen op het eind der lettergrepen, de dubbele *ij* van Siegenbeek aldaer vermyd en vervolgens de enkelvokaelspelling onderhouden wordt.

Ik moet u hier , MM. HH. , naer de aenhaling van den heer V. D. , het gevoelen van Bilderdijk zelven mededeelen. Onder deszelfs nagelaten Brieven vindt men er een' (D. III, 61) van den 19 febr. 1808 , waer hy , na een enkel woord over de *t* voor de slotsylbe der diminutiva gezeid te hebben , aen Siegenbeek het volgende schryft : « Echter recht uit gezegd , tel ik daar niet zoo zeer op ; » doch het is eenmael zoo in al mijne gedrukte stukken » gesteld , en dan geeft het aenstoot als men zich ongelijk » is. Van alles (doch dit is juist niet veel) is mijn lastige » onderscheiding van de *y* en *ij* , wel de moeielijkste , en » die ik 't liefst varen liet , waar 't niet uit deze betrach- » ting. » Aen ons dan te zien of , en in hoe verre wy , gelyk Bilderdijk , door onze *antecedenten* gebonden zyn.

Het tweede stelsel , welk de heer V. D. « als vry ge- grond , » zich sterk genegen voelt om aen te nemen , en waer hy ook « by voorraad » in zyne verhandeling gebruik van gemaakt heeft , verschilt , volgens ons in- zien , van het voorgaende slechts daer in , dat het den regel , dien Bilderdijk op enkele woordjes toepaste , alge- meen maekte. De *inconvenienten* blyven dus de zelfde. Of er van den anderen kant eenig gemak door gewonnen wordt , dan of by de uitbreiding van den regel ook de moeyelykheden vermeerderd worden , dit zou verder na te zien zyn.

Maer hoe bewyst de heer V. D. dat het « vry gegrond » is? « Indien men aen den regel hecht , dat de verdubbe- » ling der vokalen , in zulke beklemden sylben , op welke » geen medeklinker stuit , onnoodig is : koomt het ook » gegrond voor , van de verdubbelde *i* , in de geklemden » eerste sylbe van *blijven* , b. v. , onregelmatig te vinden. » Dit volgt zeer wel , MM. HH. ; maer wanneer hy er on- middelyk by voegt : « en haer in zulke gevallen , door *y* , waertoe zy hier verloopen is , door de uitspraak van

eenige Nederduitschers , te laten vervangen ; de *y* is toch geene verlengde *y* (*i*?) ; » dan heeft hy geene gevolgtrekking meer , maer dit laetste brengt zyne reden met zich mede , en staet , als argument , op zich zelf . De verlengde *ij* past niet ; *y* is geene verlengde *y* (of *i* , dat is *ij*) ; dus *y* past , zal niemand aennemen . Op dien voet zou *a* en alle andere vokael ook passen .

De gansche kracht van zyn bewys steekt dan daerin , dat de *i* , door de uitspraek tot *y* verlopen is . Zien wy vervolgens eens wat daer van is , en om dit gemakkelijker te doen , gaen wy deelswyze voort . Is de *i* verlopen ? Ja en neen ; alle *i* , neen ; sommige *i* , ja . Welke is dan verlopen ? De lange , behalven in meestal de uitheemsche woorden , als *Isaac* , *Mithras* , *Ibrahim* en ons oude *Isegrim* , hoewel wy *ijzen* zeggen , en dat men reeds in den roman van Ferguut v. 1575 , *eiseliken* leest :

Hen ware dat hadde vlederiken ;
Die roke was swert en eiseliken ,

waer de schryffout zelve (*ei* voor *ij*) van de oudheid van het verloop getuigt . Maer men weet dat de zamengestelde woorden en eigennamen het voorregt genieten van aen 't meestendeel der taelveranderingen te mogen weérstaen . Heeft er ook by de korte *i* eenig verloop plaets gehad (wel te verstaen dat hier alleen het verloop tot dien klank gemeend wordt , welken wy nu aen *ij* of *y* toekennen) ? In zeer weinige gevallen , MM. HH. heeft de korte *i* haren natuerlyen klank verloren ; want *by* , *gy* , *hy* , enz. zyn dan alleen kort , wanneer ze proklitisch of enklitisch gebezigd worden ; en dan , ik moet het wel zeggen , is er in de uitspraek geene *i* meer , maer iets tusschen *e* en *i* ; en waer de uitspraek allerkortst is , eene zuivere , maer doffe *e* . Want dat de *i* , wanneer ze verzwakt , tot *e* , en deze wederom , wanneer ze versterkt

wordt , tot *i* overgaet , kunnen , behalven de voornaemwoorden b. v. *komtje ? als ge wilt, gaen we , zyn ze daer ?* en andere woorden met *by* zamengesteld , als *bezonder, bekans , bekomen* , enz. allerbest onze oude HSS. getuigen , waer men dikwyls naest elkander in het rym *wapijn , tekijn , wapine , tekine* , en buiten het rym *wapen , teken , wapene* , enz. met *e* vinden zal. Dit strekt tevens tot bewys , dat in vele uitgangen de kwantiteit der vokael twyfelachtig was , en naer de behoefte van het vers veranderde. Daervan dat men dan eens *vollec , moghelec , silveren , eigen* , enz. dan weer *vollike , moghelike , silverine , eigine* , of *vollijc , moghelijc , silverijn , eigijn* , enz. aentrefte.

Wy hebben reeds elders het woord *kristallen* of *kristallijn* vermeld , als nog by ons zyne dubbele kwantiteit bewaerd hebbende. In *kristallene vaten* is de adjectivale uitgang noodzakelyk kort ; terwyl in *kristallijne* , by de ouden *kristalline , vaten* , de lengte der vokael onverkennelyk is , zoo wel als in *venijn* , waer de *i* alleen de lengte van de *e* in 't latynsche *venenum* terug geven kon. Een ander woord nog , dat wy behouden hebben , is *woestijn* , oudtyds *woestine* , het welk in FERGUUT met *wapine* rymt , v^o 1048 :

Maer ic name eer die wapine
Gherne waer ic in die woestine :

en waer de *i* niet minder lang is dan onze *ij*. Doch dit blykt genoegzaem uit de verlenging der vokael zelve wanneer zy de slot-*e* achterlieten , gelyk in de volgende twee regels uit den zelfden Roman v^o 1437 :

Si stac (trac ?) ane haer hemde sidijn
En .i. (d. i. een) pelse hermerijn.

Vroeger , echter toen de tael nog ruw was , en byzonder in de oudhoogduitsche overblyfsels , ontmoet men de *i*

nog kort, waer zy later door de *e* verzacht werd. In den *Rhythmus de S. Annone* heeft men drie voorbeelden daer van in twee versen (104-5):

Manige bischop also herin (*heerlyk*)
Die dir ceichinhaftig waerin.

Doch dit gaet ons minder aen; ik voeg hier liever nog eenige voorbeelden by, die hoewel ook zeer oud, toch, gelyk het vorige, tot de X^{de} eeuw niet opklimmen, en ons tevens met de kwantiteit van de *i*, ook de uitspraak van de *ij*, in dergelyke uitgangen zullen doen kennen. Ik kies dezelve slechts in twee kleine gedichten, onlangs door jonkheer BLOMMAERT achter de fragmenten van MAERLANTS *Troyaenschen oorlog*, met veel zorg en nauwkeurigheid uitgegeven. Het eerste is de *Reis van S. Brandaen*. Ik schryf de regels af volgens dat ze my, by het doorbladeren van 't boek, in het gezicht komen. Aldus v^o 355 :

Eene pine wonderlijc.
Gheeste den mensche ghelijc.

V^o 464 :

Herde sere wiselike,
Mijn here es soe rike.

Zoo ook v^o 536, *waerlike*, *conincrike*. V^o 677 :

Doch was die gront guldijn
Daer dat gras soude sijn.

Het zelfde staet v^o 705. De uitspraak, die van de zuivere *i*, komt duidelyk uit v^o 712-13 :

Daer was soe veel goeds in
Hen mochte niet beter sijn.

Hoewel het rym nog altyd een weinig onnauwkeurig zy,
zoo wel als v^o 1593-94 :

(Die mure) waren alle kerstallijn
Daer was menich claer steen in.

Insgelyks v^o 1359 : *Eenen berch stalijn* (van stael) : *diene
worpen daer in.*

Met *sijn* rymen v^o 790 , *vierijn* ; v^o 1112 , *tekijn* (tee-
ken) ; v^o 1811 , *swinijn* :

Dine lelike oghen swinijn ,
Waer moghestu comen sijn.

Waer ook *lelike* aen te merken is , als waerschynelyk
kort , gelyk nog , met de *i* omtrent als *e* uitgesproken ,
by de Limburgers. V^o 1903 , *hondijn* ; v^o 2003 , *napkijn* ,
verkleining van *nap* ; en zoo ook 2009 , enz.

Het ander stukje is de *Borchgravinne van Vergi* ; daer
uit teeken ik de volgende rymen aen : v^o 97 *hondekijn* :
vrouwe sijn ; en v^o 564-65 , het aenmerkelykste van al :

Dat sine nemmeer en mochte sien
Ende sanc oec dit liedekijn (1).

Ook op *mi* , *ghi* , *si* (werkw.) , *bi* enz. rymen aldaer
eene menigte regels , als v^o 102 : *soe bleef hi : der vrouwen
bi*. V^o 134 , *op dat hi : bestaet en si*. V^o 159 , *waer bi :
tote mi*. V^o 225 , *vrome si : hoden mi*. V^o 293 , *segt mi :
no bi*. V^o 433 , *verstaet mi : van Vergi*. V^o 718 , *dat ghi :
jeghen mi* , enz. Waer niemand , meenen wy , beweren
zal dat de *i* , al geschiedde dit enkelyk uit hoofde van den
toon , niet lang zy.

1 [Ten aanzien van dit rym geloof ik dat de heer BORMANS niet
opgemerkt heeft dat het woord *liedekijn* slaen kan op het derde
daeropvolgende vers (568) *herte mijn*. *Aenmerking van J. F. W.*]

Wy mogen dus in 't algemeen aennemen, dat de korte *i*, als zoodanig, tot den *y*klank niet verloopē is.

Gy zult reeds aengemerkt hebben, MM. HH., dat wy hier de uitspraek van de spelling onderscheiden; en dit dient ook zorgvuldig in acht genomen te worden. Het komt hier vooral op de uitspraek aen, welke, hoe vlugtig ook, by ons, gelukkiger wyze veel gemakkelijker te erkennen is, dan de spelling. Het letterteeken *y* is zeer oud by ons, maer de klank, dien wy er nu aen geven, is veel jonger en getuigt van duitschen invloed. Onder andere bewyzen daer van dunkt my naer de tael van het oostelyk gedeelte van ons land verwezen te kunnen worden, waer, behalven eenige vriesche klanken, vooral in de omstreek van St-Truiden, eene menigte van duitsche woorden en zelfs de duitsche *Umlaut* gehoord wordt; b. v. *haus*, *maus*, *vaust*, enz. voor *huis*, *muis*, *vuist*; in 't meervoud: *háus*, *máus*. Oog, verkleind, *ôgske*; *kat*, *kátje*; *boog*, *bôgske* (*beugske*); *boek*, *bûkske*. In de werkwoorden: *ich koom*, *djè komt*, *hè kûm*, enz. imperf. *ich kam*, *wè kamen* of *kammen*, voor *ik kwam*, *wy kwamen*. In plaets van *oud*, *koud*, *át*, *kát*, het duitsche *alt*, *kalt*, uitgesproken zonder *l*, gelyk by de Engelschen *could*, *chalk*, *half*. Men zal zich dus ook niet verwonderen dat nergens de *y* zuiverder klinkt, zelfs niet in den mond der Hollandsche schoolmeesters, en dat, voor zoo veel ik weet, het eenige oude handschrift, waer de spelling met *y* uitsluitend heerscht, van daer herkomstig is. Ik meen het *Leven van Jesus*, door Meijer uitgegeven, waer de *ij* slechts eenmael (en wie weet of niet door misstelling) in voorkomt, en waer *syn*, werk- en voornaemwoord en alle dergelyke nooyt anders dan met de *y* gespeld staen. Van den anderen kant nogtans schynt de aldaer even zoo regelmatig doorgevoerde spelling van *mine*, *sine*, *pine*, enz. te bewyzen, dat ten

minste in dusdanige woorden de uitspraak nog altyd den *ik*klank getrouw bleef. En 't was ook natuerlyk dat het verloop eerst met de afgekorte of op een' medeklinker eindigende sylben aenving, en dit wel voornamelyk vóór de *n*, die van al de medeklinkers, met de *y* de meeste verwantschap heeft; waer van zelfs *kynt* voor *kind*, enz. in het Brusselsch HS. van *Reinaert*. De helle *i* welke zich op het eind der lettergrepen vry uitbreidde, moest langer wederstaen, te meer daer hier geene schriftelyke verlenging van letter tot de verbastering der uitspraak mede hielp. Wil men zich dien overgang van den eenen klank tot den anderen nog duidelyker voorstellen, dan spreke men slechts *miin* of *ziin* zoo uit, dat er zich een flauwe *ek*klank by mengele, en men zal trapswyze als van zelfs tot den *y*klank geleid worden. By de korte *i*, in zoo verre *zy* kort blyft, is dit onmogelyk.

Wat wy hier gezegd hebben geldt algemeen voor het zuidelyk en westelyk gedeelte van Limburg; maer hooger op, naer het noordoosten, wordt de *ik*klank meer en meer heerschend, en strekt deze zich vervolgens uit over Maes- en Gelderland en Overyssel naer Vriesland en Groningen. In Zeeland en Westvlaenderen vinden wy hem weér terug. Hy bepaelt dus, om zoo te zeggen, aen drie kanten de grenzen van de Dietsche tael. Aen den vierden kant en in 't midden heeft zich de *y*klank gevestigd. Omtrent wat tyd dezelve ontstaen is, durf ik, by gebrek van genoegzame oorkonden, niet onderzoeken, daer zulk eene navorsching ons misschien tot het tydstip van *Karel den Grooten* en eene hem toegeschrevene overplanting van *Sassen* in ons land, dat is, tot gissingen, zou terugvoeren. Dit is zeker, dat de *y*klank overal de zelfde niet is. In de eene streek is hy van den tweeklank *ei* nauwelyks of zelfs in 't geheel niet te onderscheiden. Elders heeft hy veel meer van de *e* of van de *i*. By den

Brabander en den Oostvlaming mengelt er zich een zware aklank by, die soms allen anderen vokaelklank verdoofd.

Ziet daer wat den klank betreft, wanneer men hem op zich zelven beschouwt; het is een vreemd geluid, dat of wel door een duitschen stam, die midden in ons land zich neêrzette, by ons overgeplant werd en allengskens veld won, of wel een verloop van de *i* in onzen eigen mond, doch door eene grootere gemeenschap met Duitschland, in zekere gewesten meer dan in andere, uitgebreid en gevestigd. Het is dus in alle geval een geluid dat onzer tale oorspronklyk oneigen is.

Beschouwt men nu dien klank in betrek tot het letterteeken waer door men gewoon is den zelve te verbeelden, dan bevindt men dat dit letterteeken ook, van eenen anderen kant, door die bestemming, zyne oorspronklyke weerde of kracht verloren heeft. Het teeken *y*, het zy wy hetzelve van de Grieken of dat wy het van de Romeinen ontleend hebben, zal wel by ons, even als by deze laetsten, in 't begin alleen voor de grieksche woorden gediend, en den klank, welke hetzelve by de Grieken had, behouden hebben. In den Rhythmus op *Lodewyk den Vromen* komt het eenmael voor in 't woord *Kyrrie*, hetwelk, om in 't voorbygaen aen te merken, zamen met het volgende *leison* slecht genoeg gespeld is, om ons aen geen *Huchald* als afschryver van dien text in het HS. van St-Amand te laten denken. By OTFRID vindt men, wel is waer, in de nog bestaende HSS., die letter, behalven in *Symon*, *Moyses*, *Syri*, *paradyse*, enz., ook in sommige duitsche woorden, maer byna alleen voor de *r*, als *yrougen*, *yrquicken*, *yrfullent*, *firspyrne*, *yrstuant*, *yrkanta*, enz., doch niet bestendig, daer in die zelfde woorden een ander HS. en ook wel, op verschillende plaetsen, het zelfde, dikwyls de *i* heeft.

Het is niet te min zeker dat OTFRID in duitsche woor-

den de *y* gebezigd heeft. Hy zelf zegt het uitdrukkelijk in zyne opdracht, maer tevens meenen wy uit zyne woorden te verstaen, dat hy aen dezelve slechts den *uklank*, welken zy by de Grieken en de Romeinen had, toekende. Hy drukt zich aldus uit: *Hujus linguae (Theotiscaae) barbaries..... in multis dictis scriptu est propter litterarum aut congeriem aut incognitam sonoritatem difficilis. Nam interdum tria uuu, ut puto, quaerit in sono, priores duo consonantes, ut mihi videtur, tertium vocali sono manente* (Dit betreft, gelyk men ziet, onze *w*, en dient tot staving van het gene wy elders er van gezeid hebben). *Interdum vero nec a, nec e, nec i, nec u vocabulum sonos praecanere potui, ibi y graecum mihi videbatur adscribi. Et etiam hoc elementum lingua haec horrescit interdum, nulli se characteri* (zoo moet wel voor *chara Aeri* gelezen worden) *aliquotiens in quodam sono nisi difficile jungens*. Dus was er volgens hem een geluid dat door geen der overige (latynsche) klinkers kon uitgedrukt worden; en dewyl hy hier toe de grieksche *y* geschikter vond, is het ongetwyfeld dat hy onzen zachten *uklank* gemeend heeft. Doch eene zaak is te bewonderen, namelyk dat, na de byzondere melding die hy van dat teeken in zyne opdracht maekt, zoo weinige sporen er van in zyn werk overgebleven zyn, dat men soms vyftig bladzyden doorloopt, zonder eene *y* te ontmoeten. In de angelsaxische stukken is dezelve gemeender en getuigt ze van den zelfden klank, als blykt uit de woorden *mylen*, molen, oudtyds *mulen*; *thyrn*, doren, Limburgsch *deuen*, meervoud van *dôn*; *hyrn*, horen, Limb. *heuen*, meervoud van *hôn*; beide in eene sylbe uit te spreken; *skyldig*, schuldig; *cyn*, kunne; *lytel*, luttel, enz.

Nogtans ging in den mond van die latyn spraken de *y* tot eene ware *i* over, en werd toen door min geleerden

wel soms in echt latynsche woorden in plaets van de *i* geschreven. Zoo stond het sedert lang, toen dezelve als zoodanig in de fransche en in de dietsche boeken opgenomen werd. De Franschen, wil men, gingen ons hierin voor. Ik meen echter niet dat dit gebruik, behalven in vreemde woorden, zelfs by hen, ouder zy dan het eind der XIII^{de} eeuw. In 't Nederduitsch ken ik geen ouder voorbeeld dan het een weinig hooger genoemde *Leven van Jesus*, indien men voor vast houden durft dat de afschryver onzen *y*klank nog niet kende. By WILLEHAM, NOTGER, KERO heb ik ze, voor zoo veel ik my herinner, nooyt aengetroffen. In alle geval is het onbetwistbaer, dat ze eerst op het laetst der XV^{de} en byzonder gedurende de XVI^{de} eeuw algemeen, of om juist te spreken, een waer misbruik geworden is.

Zien wy nu eene derde aanwending van dat letterteken.

De *y* diende ook als letter van overgang of verbinding, als konsonant, en stond dus gelyk met de *w*, waer mede zy ook wel eens verwisseld werd. *Hoey*, by Kiliaen *hoy* en *houw*, germ. *heuw*, angl. *heys*. Zoo schreef men *kaey* (zekere vogel) en *kauw*, en de Limburger zegt nog *strowen* voor *strooyen*, en *rouwen*, dat is *ruwen*, voor *ruien*. *Geschrei* en *geschreeuw*, *schreien* en *schreeuwen* verschillen slechts door 't gebruik, en wanneer men voor de laetst aengehaelde woorden by onze schryvers *ruyen*, *geschrey* en *schreyen* aentreft, dan getuigt de onnauwkeurigheid zelve van die spelling, dat zy den waren aerd der *y* erkenden. Men weet dat onze tweeklank *ui* in de oude dietsche tael niet bestond, die daer voor altyd *u* of *uu* stelde: *huus*, *husen*, voor *huis*, *huizen*; en dat insgelyks de tweeklank *ei*, wel niet zoo bestendig, maer toch in vele gevallen door *ee* vervangen werd. Zoo lang de oude spelling en uitspraek duerden, kon men in den regel, uit hoofde van de gaping die tusschen *u* en *e* van

den eenen kant , en *ee* en *e* van den anderen kant plaets vindt , van *ru* en *schree* , die hier de echte wortels zyn , niet anders dan *ru-yen* en *schree-yen* of *schre-yen* maken. Wierden de *u* en de *ee* breeder uitgesproken , waer toe vooral de eerste gelegenheid gaf , dan kwam van *ruw* , anders *rouw* , *ruwen* of *rouwen* , en van *schreeu* , nu *schreeuw* , *schreeuwen*. Wat meer is , ik vermoed dat de overgang van *u* tot *ui* , die eerst op het laetste der XVe eeuw (met uitzondering van *lui* en mogelyk nog een of twee andere woorden) vóór medeklinkers en op het eind der woorden zich begint te vertoonen , voornamelyk zynen oorsprong in dezen tusschenklank gehad heeft. Naer *ei* helde de tael al vry wat vroeger over. De reden daer van mag ons de Duitscher zeggen , wien deze tweeklank altyd meer eigen gebleven is.

Merkwaardig intusschen is het dat van de vroegste tyden af tot in het begin der XVIe eeuw al de beste handschriften de onnauwkeurigheid , die wy boven deden aenmerken , vermyd , en by eenen volgenden klinker altyd de gemelde tweeklanken , als zoodanig , onderhouden hebben , schryvende bestendig *kruien* , *spreien* , *luien* , *reien* , enz. , en niet *kruyen* , *spreyen* , enz. gelyk zy mede immer *rei* , *beiden* , *heilig* stellen. Ons dunkens hangt dit vooral van den byzonderen aerd der letter *i* af , welke , van al de klinkers , met eene volgende *e* de minste gaping voortbrengt , en bovendien met eene voorgaende *e* of *u* allergemakkelykst versmelt. Het woord *gaping* , waer door men de moeyelykheid heeft willen te kennen geven , die men beproeft , wanneer men twee klinkers onmiddelyk op elkander in de uitspraek wil doen volgen , is zeer juist ; en het kan dienen om de gevallen , waer de inlassing van eene overgangs-letter noodig wordt , te bepalen. Het is niet genoeg daer voor , dat twee klinkers de eene na den anderen uitgesproken wor-

den; daer moet gaping zyn, en wel zulk eene gaping, dat de inschuiwing, door de stelling der spraektuigen, gedurende den overgang, onvermydelyk worde. Waer dit geen plaets heeft, kan men derzelve ontberen, en dit is hetgene wy tusschen *i* en *e* meenen op te merken ¹, en nog meer, wanneer die *i*, door versmelting met eene andere of eene *u* die voorafgaet, deel van eenen tweeklank maakt. De proef daer van kan iedereen nemen met de onderscheidene klinkers en tweeklanken met elkander in verband te brengen en te vergelyken. Van den anderen kant bestond reeds, gelyk wy gezeid hebben, de tweeklank *ei* van over lang, en deszelfs zuivere en onvermengde vokaeklank stak altyd sterk af, zoo wel als die van *ui*, tegen de konsonantische uitgangen *aey*, *oey* en *ooy*. Het fyn gevoel onzer voorouders kon zich daer aen niet bedriegen.

In andere woorden stond de *y* gelyk met de *d*: *vloeyen* en *vloeden*, waervan *vloeying* en *vloed*, *gloeyen* en *gloeden*, *broeyen* en *broeden*, enz. Wat wy nu *kruien*, zeggen, was, vóór het algemeen invoeren van *ui*, *kruden*: *Een man*, zegt myn HS. van 't Passionael, in *sente Peters des nieuwe martelaers legende*, *die Arcebus hiet en vijf jaer lam geweest had in al sijn lede, soe dat men moeste trec-ken ende cruden daer men hebben woude, quam te Melanen tot sinte Peter, en doe en sinte Peter gheseghent had, soe wert hi thant ghenesen*. Met de *y* waer het *cru-yen*, met de *w*, *cru-wen* geweest. Van *spa* zyn *spa-yen* en *spa-den*, overeenstemmig met *spae*y en *spade*, gelykerwyze *sta*, *stae*y en *stade*; *vla*, *vlaey* en *vlade*; van *na*, *na-yen*, *genaeyt*, *naed*; van *dra*, *dra-yen*, *draey*,

¹ Vergelyk slechts ons oude *vri-en*, nu *vry-en* (niet *vri-jen*, en noch minder *vry-jen*), en de oneindige menigte der woorden waer, in alle talen, *i* vóór *e* gevonden wordt.

draed, enz.; van *spree*, *sprei*, oneigen *sprey*, *spre-yen*, voor *sprei-en*; en *spreede*, *spreiden*, enz., *bree*, waarvan onze *brei*, anders pap: *breed*, *breeden*, *brei-en*, of met den ouden eeklank *bree-yen*, enz. Wel te verstaen nogtans, en eens voor al gezeid, dat hier zoo min als op een ander, de sylben snydend afgekapt en met geweld uit elkander gehouden mogen worden. In de uitspraak is er tusschen *gloeyen* en *gloeijen* geen verschil.

Met de *g* of, wat overeen uitkomt, dewyl alle eenen oorsprong hebben, met de *k* of de *c* en de *h* der oude, even als met de minder sterke maer felder aengeblazene *k* en *ch* der latere Duitschers, is het moeyelyker de *y* in juist de zelfde woorden verwisselend aen te wyzen, hoewel *nayen*, *nagel*, *naken* in het duitsche *nahen*; verder *spuuen* of *spouwen* (*spui-en* of *spu-yen*?), *spuigen*, *gespogen*, en het verwante *spruiten*; hoogd. *speien*; en *speichel*; nederd. *spijen*; angls. *spivan* en *spittan*; als mede *gloeyen*, hoogd. *glühen*; eindelyk *pa-yen*, *paeyes*, zoo wel met het latynsche *pax* en *pacare*, en met het spaensche *pagar*, als met het fransche *paix*, *payer* *appaiser*, tot eenen wortel behoorende, genoegzaam de analogie vast stellen. Wat zou het zyn zoo wy onverschillig alle vreemde woorden te hulp mogten roepen, en vooral indien wy daer by ook de verschillende volksdialekten wilden nagaen! Maer wy kunnen dit voor anderen overlaten, daer wy reeds boven, by den aenvang van dit hoofdstuk, over de *y* als medeklinker een woord gezeid hebben. Wy konden zelfs met veel minder volstaen, daer het om de gansche zaek uit te maken, genoeg was te toonen, ja slechts te verwittigen, dat de *y* om het even in welk woord, b. v. in *loe-yen*, de zelfde bestemming heeft als de *w* in het ander, als zyn zou *brou-wen*. Niet te min zullen wy, om alle verdere opherping volsirekt onmogelyk te maken, een weinig later

***

nog eenige andere aanmerkingen aanbieden. Werpen wy slechts eerst een oogslag op de reeds bekome *resultaten*.

Dit was dan de derde aanwending van de *y*. Eerst werd zy gebezigt als *u*; daer na als *i*, en ten derden als medeklinker en overgangs-letter. Bleef het daerby zoo? Neen, MM. HH. Men heeft de vreemde als eene slavyn behandeld en tot allen dienst gebruikt; zy heeft tot het huisgezin nooyt behoord; en toen eindelyk ook na de verbanning der lange *i*-vokael, dat vreemd geluid by ons verscheen, dat men als zesden klinker groette, heeft men haer dadelyk daer aen zoo veel als uitbesteed en verhuwd. *Y* werd (men vergeve my de tegenstrydigheid in de uitdrukking; het kan niet anders zyn, zy zit in de zaak zelve) zy werd dan de lange *i* met den *ei*-klank. Als zoodanig hebben haer al de vlaemsche scholen, in zekere gevallen ook de Bilderdijksche, erkend en aengenomen.

Na gezien te hebben wat de *y* eens was en gedeeltelyk nog is, zien wy wat ze zyn en blyven moet. In plaets van *u* of *i* kan de zelve by ons (uitgenomen, zoo men wil, de vreemde woorden), niet dienen. Daer blyft vervolgens alleen over, te onderzoeken of wy dezelve in de twee laetste gebruiken, dit is als konsonant van overgang en verbinding en als zesden klinker inhuldigen zullen. Dit brengt ons op het spoor, dat wy zoo even verlaten hebben, terug.

Deze vraeg is ten nauwste met eene andere verbonden, namelyk of en waertoe men de dubbele *ij* gebruiken zal, voor welke, zoo dikwyls de lange *i*-klank op eenen medeklinker sluit, eenstemmiglyk al onze oude handschriften pleiten. Waer men voor *mijn*, *sijn*, enz. *min*, *sin*, of *myn*, *syn* aentreft, hetgene zeer raer is, moet die schryfwyze, als geheel strydig met het algemeen gebruik, voor onoplettendheid of onkunde gehouden worden; ten zy

men het *Nederduitsch* aen den Rhyu, dat ik korthheids halve ter zyde kan laten, maer om alle opwerping voor te komen toch eens noemen moet, tot ons *Dietsch* betrekke, of het, in meer opzigten met al wat bestaet, in betrek tot de spelling, onvergelykbare *Leven van Jesus* met duizend andere handschriften in gezag gelyk stelle. Eens uitte ik het vermoeden, dat dit hs., als tot de abtdy van St-Truiden behoord hebbende, de Loonsche uitspraek (Loon, in 't fransch Looz, is een klein steedje twee uren van St-Truiden) verbeelden mogt. Wat my toen als waerschyuelyk voorkwam, kan nu nog waer zyn; en tevens kan de afschryver er van of zelf een Rhyulandsche Nederduitscher, of aen de nederduitsche spelling met *y* meer gewend geweest zyn. Van de voorliefde der Nederduitschers voor de *y* spreekt *Hoffmann Von Fallersleben* in zyne voorrede op *Reineke Vos*. « Das *y* habe » ich, » zegt hy « nur beibehalten, weil es die nd. (nie- » derdeutsche) Schreiber des XIV und XV Jahrh. zu sehr » liebten.... ich habe es jedoch nur da beibehalten, wo » es wirklich *i* (de lange *i* of *ij*) vertritt; in der Lübecker » Ausgabe hat es beinahe das kurze *i* ganz verdrängt. » Ook vindt men in de nederduitsche overzetting van onzen Reinaert *vlyt* rymende met *dit* en met *wit*, *Reinardyn*, met *kin*; *wys*, met *is*; *myn*, *syn*, *swyn*, met *in*, *bin*, *sin*; en meer onnauwkeurige rymen, door *Hoffmann* reeds aengewezene. Wel is waer dat prof. Meijer het door hem uitgegeven hs. tot de XIIIe eeuw terug brengt, maer dit verandert niets aen de zaak, en ten anderen zouden wy ons van de oudheid van dat hs. wel geerne met onze eigene oogen wenschen te verzekeren, indien de heer Meijer de beleefdheid wilde hebben van hetzelfde, nu dat alle wegen open zyn, aen de bibliotheek van Luik, waer hy het over tien jaer ontleend heeft, weder te zenden. Ik heb reeds elders aengeteekend dat de heer Mone

een tweede hs. van 't zelfde werk ontdekt heeft, waer eene gansch verschillende spelling heerscht; en ik zelf bezit een getydenboek, dat, te oordeelen naer het facsimile van 't Luiker hs., voor 't minste zoo oud is als dit, en geheele bladzyden door, met hetzelfde in alles byna woordelyk, doch niet in de spelling met *y*, overeenkomt. Ik deel hier beneden, in eene nota, het begin er van mede ¹, en keere nu, na dien uitstap, tot myn onderwerp terug.

Indien de uitspraak der lange *i* niet verlopen was (ik spreek van het gene men nu voor de beschaefde uitspraak neemt), dan zou er geene de minste zwarigheid zyn, en de spelling der ouden zou alleen voor goed kunnen gehouden worden. Alle moeyelykheid zou ook weggenomen zyn, indien men aen een en het zelfde letterteeken, in verschillende gevallen, twee verschillende klanken mogt toekennen. Zoo doen, om van de Engelschen niet te gewagen, de Franschen, wanneer zy in *penser* de *e* als *a* doen klinken, en in *ingrat*, van de eerste lettergreep

1 « Doen onse lieve Here Jhesus Xps hadde veruult den tijt siere »
 » predekinghen. en die avontmael ghedaen was met sinen jon- »
 » gheren. En doen hi hem hadde ghegheuen die gloriose gaue »
 » sijns vleeschs teenre spisen. en sijn bloet teenen drancke. en »
 » hi hadde ghedwaghen die voeten siere discipulen. En doen dat »
 » sermoen was ghedaen. doen ghinc onse Here Jhesus Xps met »
 » sinen discipulen op den berch van Oliueten. daer hi gheuaen »
 » soude werden. en ghesceeden van sinen discipulen. Doen sprac »
 » onse lieve Here tote hen. Ghi selt alle ghescandelizeert werden »
 » in deser nacht in mj. Maer alsic op verstaen ben salic v voer »
 » gaen in Galileam. Doe antwerde Peter. ende sprac. Al worden »
 » si alle ghescandelizeert in dj. jc en sal niet werden ghescan- »
 » delizeert. Onse Here sprac. jc segghedi voer waer. eer die hane »
 » twee waruen sal singhen saltu mijns drie werven gheloechent »
 » hebben. En Peter sprac noch meer. Al moestic metti steruen »
 » jc en soude dijns niet loeghenen. Alsoe spraken die andere alle.

zoo veel als eene nieuwe vokaal maken. Dit dubbel gebruik zou tot dus verre, by ons, voor de enkele *i* alleen gelden, dewyl de dubbele (*ij*) nooyt als *i* uitgesproken wordt, en verder nog daerin regelmatig zyn, dat alle lange *i* den nieuwen klank aengenomen heeft. In *pinen* en *pyn* heeft de vokaal den zelfden klank zoo wel als de zelfde lengte, terwyl *bidden* en alle dergelyke korte nergens anders dan met den *i*klank uitgesproken worden.

Ik beken dat deze spelling my als veel verkiezelyker voorkomt dan die van Siegenbeek, wanneer hy de verlengde *ij* op het einde der lettergrepen stelt, en *pijnen* voor *pinen* schryft: wat toch eene schynbare inbreuk op de enkelvokaalspelling is. Daer zou zelfs aen de spelwyze der ouden een groot voordeel vast zyn, nadien zy niet alleen de regelmatigste is en geenen der overige spelregels tegenspreekt (« volgens de spelling met eene enkele » vokaal, » zegt Hooft, Waarnemingen achter Ten Kates I d., blz. 742, « zal men ook *minen* voor *mijnen* moeten

» En hi quam op ene vronite die hiet Getsemani. hi enen vlietenden watere. Doen seide hi sinen discipulen. Sit hier tote jc » ghebede. ende nam met hem Petere, Jacoppe en Janne sonen » Zebedeus. Doen sprac onse lieue Here tote hem. Mine ziele es » bedroeft ter doot. Beidt mijns hier. Waket en biddet met mj. » Doen ghinc hi van hem alsoe verre alse men werpen mochte » met enen steene. Doe cnielde hi neder op der erden en sprac. » Vader mijn. mj gaet ane anxst en noet. maecht sijn. soe nemt » van mj den kelct des doodts. Maer doch ghewerede dijn wille. » Doen stont hi op en ghinc te sinen jongheren en vantse sla » pende. Doe weckede hise en sprac. O wat slaepti. Noet ende » anxst gaet mi ane. Waket en biddet dat v die viant niet be » core. » enz. Het HS. bestaet uit cxii blz. in-18°. [Nota. Het woord *en*, in deze aenhaling, is zonder de streep -, welke het in het HS. boven zich heeft, gedrukt, daer dit letterteeken in de drukkerij niet voor handen is.]

» zetten. »), maer ook de eenige is , die de uitspraek van omtrent de helft der dietsch sprekenden wezentlyk verbeeldt. Maer wie zou durven hopen dat men tot een sedert meer dan twee eeuwen verlaten gebruik , hoe gegrond het anders ook zy , nog eens terugkome ?

Men heeft dus niets anders te doen dan zich te onderwerpen , te *resigneren* , zonder zich aen de tegenstrydigheden , die men noodzakelyk buiten den regten weg ontmoeten zal , te ergeren. Ongelukkiger wyze heeft de begeerte om buiten de reden toch iets redelyks te vinden , verscheiden doolwegen geopend , die alle min of meer door onze schryvers gevolgd worden ; zoo dat men nog niet eens weet waeraen men zich onderwerpen zal , anders dan den ouden en waren weg niet te volgen. De ouden raden my *pine* , *sine* , *mine* , enz. te schryven , behoudens de uitspraek , die ze geheel aen myn gevoel en aen het van eeuw tot eeuw veranderende gebruik overlaten ; ik moge dan met den Westvlaming , met den Brabander , met den Limburger of nog naer andere tongen den klank willen wyzigen , Want ik heb reeds gezeid dat zelfs de *y*klank in verschillende streken merkelyk verschilt , zoo dat men twyfelen mag of van de Westvlaemsche *i* tot de Limburgsche of Hollandsche *ij* , het onderscheid zoo groot wel is , als van deze tot de Brabandsche *y* of eerder *ae*. Wat my de ouden (en de reden) aenraden , verbiedt my , niet het gebruik , maer het ongebruik ; men schryft zoo niet meer. Maer hoe schryft men dan ? Siegenbeek stelt de verdubbelde *ij* overal en verwerpt de *y* geheellyk. De Vlamingen doen juist het tegenovergestelde : zy kennen de *ij* niet , en bezigen alleen de *y*. Zy gaen dus nog veel verder van het oude gebruik af. Bilderdijk , Lelyveld en andere gebruiken de *y* en de *ij* , doch niet op de zelfde wyze. Deze verschillende stelsels tot overeenkomst te willen brengen , ware eene ydele

pooging. Ieder heeft te veel in de andere af te wyzen , omdat ze alle gelykelyk de spelgronden onzer tael schynen te miskennen. Niettemin indien er te kiezen staet , is de spelling van Siegenbeek diegene , welke de minste moeyelykheid (mogelyk geene...; wy zullen later zien waerom) oplevert, en zich tevens het kortste aen de schryfwyze der oudheid aansluit. Zy is ook thans de meest algemeen aengenomene, en zou dus de voorkeur verdienen. Doch ik, voor myn deel, hoe gereed ik anders ook zy om my te *resigneren*, en niet tegenstaende het boven gezegde, meen dat het toch wel de moeyte weerd is, eens te beproeven of het dan geheel en voor altyd onmogelyk is, de schryfwyze onzer voorouders, die alle strydigheden in eens wegnemen zou, in weérwil der nu gedeeltelyk verscherpte uitspraek, terug te roepen.

Uit het voorgaende heeft men reeds kunnen verstaen, dat ik de *y* (de *ij* kan men voor eene scherplange *i* houden) als zesden klinker niet erken. Onder onze klinkers bestond het teeken *y* oudtyds niet dan als eene behulpletter voor vreemde woorden, gelyk thans nog de *o* de *q* en de *x*, en deszelfs geluid was dat van de zuivere *i*. Met *ie* konden *y* en *ij* rymen, en deze zelfs verwisseld worden, als in *bij* en *bie* (abeille), *ijver* en *iever*, en soms in 't rym *sie* (dat hi sie), voor *zij*, *vris* voor *vrij*, enz., maer niet met *ei*; en tot heden toe is dit voor de dichters, die door het voorbeeld hunner voorgangers gebonden zyn, eene wet gebleven. Wat meer is, ~~de~~ *y*, zoo als wy dezelve uitspreken, is geen eenvoudige klinker, maer een soort van tweeklank, en al het onderscheid dat men, in den best gevormden mond, tusschen *y* en *ei* maken kan, is zoo klein, dat het voor velen in 't geheel niet te voelen is, en dat men het, by die het willen voelen, byna voor eene inbeelding houden mag. Om welke reden dan ook onze *y* by de Duitschers door *ei* vervangen wordt. Als zoodanig kan ze by gevolg

noch onder onze klinkers , van welke zy grondig verschilt , noch onder onze tweeklanken , waer zy voor 't minste overtollig is , gerangschikt worden. Zy heeft alles tegen haer , niets voor haer.

Maer wordt zy uit de lyst onzer klinkers met regt uitgesloten , daeruit volgt nog niet , dat ze ook als medeklinker uit ons ABC moet verbannen worden. Het is niet genoeg , om dezelve zoo te behandelen , dat wy ze van elders ontleend hebben , dat ze vreemd is ; wat letter is dan niet vreemd ? want er is er geene door ons uitgevonden. Kennen wy den Cadmus niet die ons het ABC overgebracht heeft , wy weten toch wel dat wy geene Palamedessen of Simonidessen gehad hebben. Hoe zeer ook ontleend , alle letter die in echt nederduitsche woorden en voor echt nederduitsche klanken gebruikelyk is , hoort ons toe. Niemand kan ze ons afnemen , en wy zelve hebben het regt niet om ze te verstooten.

De Franschen , in het opzeggen van hun *alphabet* , noemen haer *i-grec* , hier in de Latynen navolgende. Ons , toen wy jong waren , over dertig jaren nog , leerde men dezelve *yâ* , dat is *ei-ja* , noemen ; en dat dit geene uitvinding was van onze Limburgsche schoolmeesters , getuigen de HSS. en de eerste uitgaven van Ovidius' Herscheppingen , waer men vers 215 van het X^{de} boek aldus leest :

Ipse suos gemitus foliis inscribit, et Hya
Flos habet inscriptum , funestaque littera ducta est.

Men bedriege zich niet aen de *H* van *Hya* , zy is daer geene letter , maer verbeeldt den *spiritus asper* van de grieksche *ʀ* , en *Hya* geldt voor ons enkelyk *Yä*. De venetiaensche uitgave van 't jaer 1486 heeft *hia* , naer de gewoone latynsche uitspraek , met de *i* geschreven. De latere drukken hebben meestal *ai ai*. Men weet dat Ovidius op die

plaets van den dood van Hyacynthus spreekt, en dat volgens sommigen op de bloem, waer deze in veranderd werd, Apollo den droeven kreet *ai ai*, volgens anderen de eerste letter van 's jongelings naem, de 'r, schreef. Welk van beide Ovidius gewild heeft, hebben wy hier niet te onderzoeken, noch zelfs in hoe verre het gevoelen der uitleggers gegrond moge zyn, die, om *Hya* te verdedigen, zeggen dat de 'r by de geleerden zoo genoemd werd, terwyl het volk *phya* zeide. Wy bekennen zelfs geerne met Vossius (Art. gramm. p. m. 118), dat van die benaming by de oude Grieken en Latynen niet het minste spoor te vinden is; maer tevens zal men ook met ons bekennen dat zoo wel het gevoelen van die uitleggers, als de HSS. waer zy zich op beroepen, geen twyfel over laten of men heeft reeds van over ettelyke eeuwen, en dit ook elders dan in Limburg, de *y* met den naem van *i-ja* of *ei-ja* bestempeld.

Dit steekt reeds sterk af tegen de overige klinkers, die alle, naer derzelve aerd, een eensylbigen naem voeren. Maer in *ya* steekt de kracht van twee letters, van *i* en van *ja* of *je*. Dit was juist. Zy diende in de vreemde woorden als vokaal, als *i* of *y grec*; en in de echt dietsche woorden, als konsonant, als *j* of *jod* der Hebreewen. In deze laetste hoedanigheid kon zy overtollig schynen; maer onze *j* wordt by de ouden, in de goede HSS. en in de eerste drukken slechts in den aenvang der woorden aengetroffen, en dikwyls nog onder de gedaente van de gewoone *i*, dat is, zonder steert. Deze steert was voor vele afschryvers niets meer dan een sieraed, dat, eenige weinige gevallen uitgenomen, b. v. tusschen twee het zy klinkers of medeklinkers, waer alleen *i* gebezigd werd, onverschillig er bykwam of afviel. Men vindt *jc* en *mj*, zo wel als *ia* en *ionste*, doch nooyt *vlejen*, noch *majen*, noch *pjne*, enz. Integendeel de *y* biedt zich slechts als

middel- of als slotletter aen. Eenige HSS. stellen echter dezelve ook wel eens in 't begin van een woord, byzonderlyk vóór de *e*, als *yerste* (eerste) *yeghelijc*, ook *ydel*; alwaer ze de eenvoudige *i* geldt; terwyl in die zelfde HSS. altyd *ieghen* of *jeghen*, *iaghen* of *jaghen*, *ioeden* of *joe-den*, *joedsche volo*, enz. staen zal. Als middelletter ontmoet men ook de *ij*, doch zeer zelden (ik spreek hier niet van de vokael, als in *mijn*, maer van de konsonant, als in *bloeyen*); meer, ja zelfs zeer gewoonelyk de *i*, nooyt de *j*. Als slotletter zal men de *ij* ook nimmer gebruikt zien. De kleine *i*, doch soms, gelyk wy zeiden, wat langer getrokken, en de *y* (na *a*, *ae*, *oe*, *o* of *oo*), gene als klinker, deze als medeklinker, bekleeden alleen die plaets. De reden daer van, voor den medeklinker, is, dat hy, op het eind en in 't midden der woorden, door zynen aenhef, nog een duister gevoel van den hem, om zoo te spreken, verwanten *ik*klank mede brengt; doch meer ook niet. De styvere *j* mogt dien byklank doen verkennen; de *ij* zou hem tot eene ware vokael maken; deze zou te veel, de andere te weinig geven.

Dus luidt *bloeyen*, (in het frank-theutsch *bluoyan*) ondanks de afscheiding, als of er *bloei-jen* stond; *bloeyt*, als *bloei-j't*; *strooy* als *strooi-j'*, natuerlyker wyze uitgesproken. Dit heeft Siegenbeek bedrogen, en hem de natuer zoo wel van de *y*, als, overal, van de sylben waer achter hy zyne *ij* inschuift, doen miskennen. Wy loochenen niet dat men by de ouden ook wel eens *bloi-jen* met *ij* vinden zal, maer de voorbeelden daer van zyn zoo uitermaten zeldzaam, zy worden door zoo oneindig veel andere plaetsen tegensproken dat men deze spelling niet voor het gevolg van een *systeem* (de ouden hadden anders ook wel hunne *systemen*), maer alleenelyk, gelyk wy reeds boven zeiden, voor schryffouten houden mag. Bilderdijk, volgens zyn *systeem*, schreef *bloeien*, en hield de *i* voor

een' klinker; dit was zeker een misslag, maer men zal hem dien gemakkelyker vergeven, dan al het overige dat hy aengaende de *y* en den *y*klank in zyne Spraekleer zegt; waer hem zyn haet tegen de *Siegenbekianen* en hunne *knoeiingen* geheel verblind schynt te hebben. Het is onmogelyk in al wat hy over dit punt geschreven heeft, een enkel voorstel te vinden dat historisch of grammatisch bewysbaer zy. Hier voor te waerschuwen is zoo veel als hem te wederleggen.

Het was vervolgens met een driedubbel regt dat onze voorouders, en in de laetste tyden nog onze schoolmeesters, aen de *y* den naem *i-ja* of *y (ei)-ja* gaven: ten eerste, en wel byzonderlyk, om derzelve tweederlei gebruik, als vokaal (*Pytho*, *Tyrus*), en als konsonant (*zayen*, *loeyen*, *kraey*). Ten andere, uit hoofde van de eigenschap die ze heeft, van zich door een soort van vokalischen voorgalm, meer dan eenige andere konsonant, van wederzyde mede te deelen, zoo dat *za-yen* eenigzins klinkt als of er *za-i-jen* stond. Eindelyk omdat ze, zelfs in hare eenvoudige natuer, en hoewel oorspronklyk maer een enkel letterteeken zynde, uit hoofde van hare tweevoudige kracht nogtans, en van hare in schyn zamengestelde gedaente, even zoo wel als de *Siegenbeeksche ij*, voor eene *j* met eene daer vóór aengebragte *i*, door onze voorouders heeft kunnen genomen worden. Niet dat ik zeggen wille dat dit laetste in der daed zoo geschied zy, neen; maer om dat het aldus had kunnen geschieden, dewyl het hun vry stond de ontleende teekens (en met de *z*, ja met de *y* zelve, hebben wy het gedaen, gelyk andere met andere letters), naer hun goeddunken, dat is, naer de behoefte van hunne spelling te ontleden, zamen te stellen en te wyzigen.

Ik heb de *y* reeds onder meer dan een opzicht met de *w* vergeleken. Ik voeg hier nog eene verdere overeen-

komst by, waer ook de enkele *v* in deelt. Ook deze letters voerden in onze oude Limburgsche schooltraditie eenen zamengestelden naem. Om dit verstaenbaerder voor te stellen, zal ik het *abc* van na de *r* op ry opzeggen. Wy spelden dan : *esse, te, u, uve, dobbel-uve, ixa, yä, zeta*. Gy hoort het, Myne Heeren, men deed ons niet *ve, we* (van de *x* zwyg ik korthedshalve), maer *u-vè, dobbel-u-vè* zeggen, gelyk wy *i-ja* of *ei-ja* zeiden, en om de zelfde reden. Want wy hebben immers reeds gezeid dat ook de *v* en de *w* beide als klinkers en als medeklinkers gebruikt werden. En wie kan dus ontkennen dat die dubbele benaming ons den waren aerd dier schryfteekens aenwyst, en den sleutel van het in schyn zoo onzeker gebruik derzelve, als in de hand geeft?

Nu zal het mogelyk zyn de reeds boven aengeraekte moeyelykheid, betreffende de tweeklanken *ei* en *ui*, nog anders op te lossen. Wy hebben gezien dat in sommige woorden de *u* vóór de *w* als overtollig mag aengezien worden, gelyk in *leuw, nieuw*, enz.; terwyl in andere, zoo men de gewoone uitspraek te raden gaet, ligter de *w* zou kunnen gemist worden, b. v. in *rouw*. De Engelschen, die de *w* met den vokaekklank der *u* vaster behouden hebben dan wy, schryven *cow*; doch beide zyn, wat den *w*klank betreft, even zoo open als ons *zou*. Het zelfde heeft met onze *y* plaets, hoewel niet alles zins in de zelfde gevallen, noch op de zelfde wyze. *Stroo* en *strooy*, *vloo* en *vlooy*, *koe* en *koey*, *vla* en *vlaey*, *sta* en *staey* hebben wy reeds op eene andere plaets vergeleken. De eenige twyfelachtigheid die er voor iemand zou kunnen bestaen, doet zich op ter gelegenheid der tweeklanken *ei* en *ui*, welke hunne *i* niet kunnen verliezen of verwisselen, zonder op te houden tweeklanken te zyn.

Maer hier in staen ze gelyk met *ou* en *au*, die tot de *w*

behooren , gelyk *ei* en *ui* zelve tot de *y* (van de twee overige diphthongen *eu* en *oe* , van welke de eerste nooyt vóór de *y* , en vóór de *w* slechts enkele malen by de ouden; de tweede integendeel nooyt vóór de *w* gevonden wordt , behoeft hier niet gesproken te worden. Alle andere vokaelklanken die *y* en *w* voor zich toelaten , zyn verlengde klinkers). Zoo wel nu als men lettergrepen aentreft , waer *ou* en *au* van de *w* ontslagen zyn , b. v. ik *zou* , *kou* , *louder* , *kous* , *kousen* ; *autaer* , *paus* (by de ouden *parwes* of *parws*) ; en zelfs *eu* , wat wy zoo even zeiden , thans dezelve nimmer meer ontvangt ; zoo staet het ook met *ei* en *ui* , oudtyds *u* of *uu* (*w*) , die altyd den zuiveren vokaeluitgang behouden , en , op dat er geen punt van gelykheid ontbreke , *ou* sluit ook nimmer op *y* . *W* en *y* hebben dus ieder eigene tweeklanken , en worden door andere geheel of gedeeltelyk uitgesloten .

Men zal dan voor *rei* , *reis* , *goedheid* , *beiden* , nimmer *rey* , *reys* , *goedheyd* , *beyden* , noch voor *lui* , *huis* , *geluid* , *buiten* , ooyt *luy* , *huys* , *geluyd* , *buyten* , stellen ; wat den tweeklank te niet doen en tevens de vokael verkorten waer ; even zoo min zal men , met behouden des tweeklanks , de *y* er achter aen voegen , en *rei* , *reis* , *lui* , *huis* , enz. , tot *reiy* , *reiys* , *luiy* , *huiys* , enz bederven . Dit zegt ons de aerd dier tweeklanken , dit leert ons de gelykvoormigheid , en , zoo men er wel op let , dit gebiedt ook de uitspraak . In *reis* , *huis* , *beiden* , *buiten* , enz. wordt men niet den minsten schyn van den medeklinker *y* gewaer , gelyk dit in *strooy* , *maey* , *naeyster* , *geloey* , enz. plaets heeft . Niemand ter wereld kan het onderscheid miskennen dat er bestaet tusschen de *i* in *kruivagen* , *leistert* , en de *y* in *kraeyvoet* , *plooyster* ; tusschen *hy spreidt* , *hy spruit* en *hy besproeyt* ; en zoo is het met al de overige . Het verschil der beide klanken is niet minder merkelyk , dan dat welk men in eene goede fransche uitspraak gewaer wordt

tusschen *royaume*, *royauté*, *voyelle*, en *roi*, *royal* en *voyage*. Zoo iets schynt Weiland gevoeld te hebben, toen hy, in plaets van *luijaard*, *luiäard* schreef; schoon er, om het aen te duiden, juist geen *trema* noodig was.

In *luiaerd* wordt de tweeklank door eenen anderen klinker opgevolgd, en zoo zal het ook zyn, zoodra *rei* en *lui* in 't meervoud komen te staen, of wanneer men werkwoorden als *luieren*, *ruien*, enz. te schryven heeft. En niets is ook inderdaed zoo simpel, indien men de reden en eene niet gezochte uitspraek wil te raden gaen. Bilderdijk, gelyk wy het een weinig te voren zeiden, schreef *vloeien*, *strooien*, *zaaien*, enz. zoo wel als *schreien*, *spreien*; en verwarde twee geheel verschillende klassen van letterteekens en klanken. Die spelling was aen de laetste alleen toepasselyk, en het is ook die gene welke wy in alle woorden van dit soort, als *luie*, *reien*, *buien*, *sluier*, *eieren*, *schreien*, enz. wenschen te zien gevolgd worden. Hier waer zelfs nog een groot gemak by gewonnen, om de tweeklanken (de voor sommigen twyfelachtige *oe* alleen uitgezonderd), by het eerste opzicht, van de verlengde klinkers in zulke woorden te onderscheiden, en de spraekunstleer zou er veel aen winnen.....

Trekken wy nu weér eens alles wat gezeid is te zamen, dan vinden wy voor uitkomst het volgende stelsel:

1° *Gi*, *mi*, *bi*, *pine*, *blide*, *gediën* (uitspraek *i* of *y* (*ei*)); verder *olie*, *uriël*, *Isegrim*, *ivoor*.

2° *Mijn*; *tijd*, (uitspraek *i* of *ij* (*ei*)); verder *olijf*, enz.

3° *Spreiden*, *spruiten*, *rei*, *bui*, *reien*, *buien*.

4° *Kraey*, *strooy*, *geloey*; *krayen*, *strooyen*, *loeyen*; verder *kraeyt*, enz.

5° *Cyrus*, *Cambyses*, *Pyrrhus*, *tymbael*, enz.

6° *Jegens*, *bejammeren*, *Benjamin*, (*Trojaen*?) enz.

Dus hebben wy, ons achtens, met den waren aerd der letterteekens en derzelver klanken na te sporen, getoond

wat zou moeten gedaen worden; en dit, schoon nog door niemand op deze wyze onderzocht, was gemakelyk. Maer zoo veel te moeyelyker, ja volstrekt onmogelyk is het, iets uit te denken dat aller goedkeuring wegdrage, en algemeen gevolgd worde, zoo dra men de echte taelgronden verlaet, om zich in het willekeurige, gelyk tot nog toe geschied is, te werpen. Wil men echter of kan men tot het reeds te lang verlatene spelstelsel onzer voorouders niet terugkomen, dan sluite men zich zoo kort mogelyk aen Siegenbeek aen, die zich het minste van allen van dezelve verwyderd, en de groote meerderheid der hedendaegsche schryvers reeds rondom zich verenigd heeft. Hy alleen vond, het gene alle willekeurige invoering van noode heeft om te kunnen stand houden, een uiterlyk gezag dat hem ondersteunde, en by de taelofenaers zyner natie meer zucht naer eenparigheid dan om hunne byzondere stelsels door te zetten, dat is meer redelykheid en ware taelliefde dan eigendunkelykheid en schoolpralery. Wie zal zich vleien dat by ons de zelfde gunstige omstandigheden zich zullen aanbieden?

Wat wy hier het willekeurige van Siegenbeeks stelsel heeten, betreft in 't byzonder het gebruik der *ij*, waer de ouden de *y* bezigden, als in *vloeying*. En dit heeft de heer V. D. ook aangemerkt. Want na dat hy ons te vergeefs, gelyk wy gezien hebben, met Bilderdijk (Spraa kl. blz. 394) verzekerd heeft dat de *y* de eenvoudige lange *i*-vokael is, voegt hy er niettemin zeer wel by, dat «*vloeying* » oneindig min stootend of, wil men, belachlyk zijn zou » dan *vloijing*, al zegge dan ook Siegenbeek dat die tusschengeschrevene *j* door de achtbaerste schryvers gewettigd is, enz. » Maer aengaende de *ij* in *hij*, *zij*, *bij*, *pijnen*, enz., meenen wy dat Siegenbeeks spelling, hoewel altyd nog strydig met het gebruik der ouden, van willekeur ligt vry te spreken is, zoo men het verloop

onzer lange *ij*, voor eene verscherping aenzien, en deze letter met de scherplange *ee* en *oo* gelyk stellen wil. Op deze wyze beschouwd is de *ij* in *zij*, even zoo geground en regelmatig als de *oo* en de *ee* in *zoo* en *zee*; en de regel der enkel vokaelspelling, die op de scherplange klanken geenszins toepasselyk is, blyft onverlet. Ware het Siegenbeek in de gedachten gekomen dit punt van zyn spelstelsel aldus voor te dragen, dan zou hy gewis minder tegenstand ontmoet hebben.

De Vlaming in 't byzonder, wien er aen de regelmatigheid zoo veel gelegen is, kon niet dan bezwaerlyk eene spelling aennemem, welke hy zelf, die ze voordroeg, vooraf bekende eene inbreuk op een' der gewigtigste spelregels te zyn; en wy moeten ons gelukkig achten, indien wy een uitzigtspunt gevonden en aangewezen hebben, van waer men, over al de vooroordeelen heen ziende, de zaak van haren natuerlyken kant en in een beter daglicht beschouwen moge. Of de scherplange *ij*, waer wy hier van spreken, slechts eene onderstelling, eene *fictie* zy, dan of wy met dezen nieuwen naem de ware en eigenlyke bepaling van derzelve aerd getroffen hebben; zullen wy later onderzoeken, wanneer wy opzettelyk over de enkel vokaelspelling handelen zullen. Genoeg is het ons de zaak hier voorgesteld en ter overweging aangewezen te hebben. Het derde punt van Siegenbeeks stelsel betrekkelyk tot de *ij* in *mijn*, *prijs*, *tijd*, heeft, als geheel overeenkomstig met het gebruik der ouden, en het algemeen aengenomene grondbeginsel der vokaelverlenging, geene verdere aanbeveling, en wel zeker geene verdediging noodig.....

Wat de *y* aengaet zullen wy met den heer V. D. niet langer blyven twisten; zien wy dan slechts nog eens hoe hy zyn principie in de toepassing getrouw blyft en weet vol te houden, en nemen wy daerom een oogenblik de *y* voor dat gene aen, waer voor hy ze ons aanbiedt.

De *y* in *vloeying* is dan de *eenvoudige lange i-vokael*. Zonder twyfel heeft de heer V. D. eer hy dat schreef zich de volgende vragen voorgesteld en beantwoord. Of de lange *i*-vokael, dat is zyne *y*, nog anders van de korte *i*-vokael verschilt, dan door hare *lengte*, b. v. door hare *scherpte*, *helderheid*, enz.? Of een korte en een lange *i*-klank twee verschillende vokalen zyn, of slechts eene vokael door twee verschillende teekens uitgedrukt? Indien *i* en *y* twee verschillende klinkers zyn, waerof hy de laatste op zyne vokaelladder plaetsen zal? Of ze sterker dan of ze zwakker is dan de *e* en de *o* met welke zy hier, volgens hem, tot een' drieklank vereenigd wordt? Hoe en hoe verre men gapen moet (gelyk hy ons van de overige klinkers geleerd heeft) om zyne *y* uittespreken, dewyl, naer het voorschrift van Alhard De Raet, gelyk hy zegt, de hoogte of laegte der toonen daer van afhangt; en van deze, volgens Bilderdijk, het al of niet bestaan van onze tweeklanken? Of dus de *i* in een' tweeklank, enz. volgens hunne en zyne leer altyd afnemende klank hier plaets heeft? Of in de eerste lettergreep van *vloeying* enz. de *i*-klank wel noodig of anders gezeid, *organisch*, en een bestanddeel van den wortel zelve is; en of, in dit geval, de Siegenbeeksche spelling zelfs hier niet zou gewettigd zyn, terwyl, zoo de *i* niet tot den wortel behoort, de spelling van Bilderdijk iets gansch ongerymds wordt? Eindelyk of het onderscheid dat hy maakt tusschen de van natuer lange *i* of *y*, en de verlengde *i* of *ij*, van een anderen aard is, dan tusschen de van hare natuer lange *a* in *talen*, en de verlengde *ae* of *aa* in *tael* of *taal*? Op de scherplange *ij*, waer wy een weinig te voren van spraken, kan hy niet gedacht hebben, en wy hebben reeds gezeid dat wy geene andere verlenging kennen dan voor het oog, dat de verlenging de natuer van den klinker noch wyziget, noch aendoet....

****

De laetste dier vragen , MM. HH. , welke wy nog merkelyk zouden kunnen vermeerderen , is de eenige waerop de heer V. D. , hoe wel nog niet volledig , geantwoord heeft. « Wy denken , » zegt hy , « dat het onderscheid » dier *y* met *ij* nog heden op de tong der Westvlamingen » leeft. Wel is waer , indien men de vlaemsche spraek- » kunsten opslaet , zoude men denken , dat de woorden » *my* , *by* , *zy* , enz. als *mi* , *bi* , enz. met de dubbele (ver- » lengde) *i* in die streken uitgesproken worden ; doch wy » menen ons van eene verschillige uitspraek in de woor- » den *mi* en *miin* , in welk laetste de *i* , dóór hare plaet- » sing natuerlyk meer slepend is , overtuigd te hebben. » En in de nota : « Willems beweert dat de Westvlamingen » niet eigenlyk *tied* (*tiit*) voor *tijd* , maer veeleer *tid* , met » de Brabantsche korte *i* uitspreken. »

De vraeg was , of er een onderscheid is. In de uitspraek , zeggen de Vlamingen (van Belleghem , Janssens , Henckel) , is er geen by ons. De heer V. D. wil hen niet gelooven , en *meent* dat by hen de verlengde *ij* in *mijn* meer slepend is dan de lange *y* in *my*. De heer Willems integendeel beweert dat de verlengde *ij* by den Westvlaming kort is , gelyk de Brabandsche korte *i*.

Gy zult ons toestaen , MM. HH. , dat wy reden hadden om te zeggen dat het antwoord van den heer V. D. nog veel te vragen over laet. Wy zullen de daedzaak waer over de Westvlamingen , de heer Willems en de heer V. D. het onder elkander niet eens zyn , onbeslist laten , liever dan andere getuigen (op redenen komt het immers by zoo iets niet aen) in te roepen. Wy stellen alleen den heer V. D. een *dilemma* voor : of wel de Westvlamingen maken in hunne uitspraek een onderscheid tusschen de lange en de verlengde *i* , of zy maken er geen. Zoo zy er een maken , is hunne uitspraek , volgens het gene wy boven bewezen hebben , slecht ; maken zy er geen (wat

wy liefst gelooven , om dat zy zelve het zeggen en omdat het alleen redelyk is), dan antwoorde de heer V. D. op de volgende vraeg , welke hy door het aennemem van een gewaend onderscheid had zoeken te ontgaen : indien wy eene altyd lange en als zoodanig overal erkennelyke *i* (de *y*) hebben , wat behoeven wy dan nog eene verlengde *i* (de *ij* ; men houde in 't oog dat wy hier nog altyd van het tweede stelsel spreken , dat de heer V. D. , als zynde het verkiezelykste , zelf gevolgd heeft) te hulp te roepen , en waerom doen wy niet wat ons alsdan de reden raedt , en waertoe het gemak ons uitnoodigt , namelyk om , naer het voorbeeld van vele vlaemsche spraekkonstschryvers , de *ij* geheel te verbannen , en de *y* alleen te bezigen ? Waerom nemen wy niet eenvoudig het derde stelsel aen ?

Voor ons , MM. HH. , is het antwoord gemakkelyk , maer wy twyfelen of de heer V. D. , indien hy aen zyne grondstelling getrouw wil blyven , op onze vraeg iets voldoende zal te zeggen vinden .

In eene nota geeft hy « ter bedenking over , of men ook » niet de *y* in de menigvuldige uitgangen op *lijk* , oud- » tyds *lik* , zoude gebruiken . » Dit is , gelyk men ziet , zoo niet een stap , ten minste eene wending naer het derde stelsel , en hier in toont hy zich dan ook *consequent* , gelyk Bilderdijk wel eens zich uitdrukte .

Om Siegenbeeks opwerpen tegen de *y* (*Verh.* bl. 79) af te wenden , *bekent* hy « tot dus verre niet te zien welke verwarringen uit zoo een regelmatig stelsel (als het zyne is) zouden ontstaen ». Wy geven hem dan het werkwoord *myden* eens te verbuigen , hoe hem ik *mijde* , wy *myden* ; ik *mijdde* , dat ik *myde* , enz. zal aenstaen ? En wat dan in Westvlaenderen gedaen , waer , gelyk hy beweert , zyne *y* en *ij* nog daerenboven in de uitspraek verschillen zouden ? En daer is zulks meer ; zyne gemelde bedenking over den uitgang *lijk* is er eene proef van .

Hy beweert ook tegen Siegenbeek dat de *y* voor ons geen vreemd letterteeken is. Zyne bewyzen zyn het gene Bilderdijk (*Verscheid.* IV, bladz. 152 en 156), en de heer Willems (*Verhand.* bladz. 108) daer over gezeid hebben. Het gene hy uit de verhandeling van den heer Willems overschryft bewyyst niets voor de *y* in zyn stelsel, en zoo is het ook met de tweede plaets uit Bilderdijk. Wat de eerste betreft (bladz. 152), die byna eene gansche bladzide vervult, al wat de Hollandsche taelkundige daer zegt, is zoo ongerymd en zoo kinderachtig, dat ik my niet eens de moeyte kan geven om het te wederleggen. De aenhaling begint met de woorden: « De *y* was van ouds eene *dadelyke vervulling* van behoefte.... » en eindigt met deze: « de *y* daer en tegen is eene zuivere door zich zelf lange *i*. » Die tot lagchen of tot weenen gesteld is, kan het boek maer open slaen, hy zal er voor beide stof genoeg vinden.

Schoon Bilderdijk in dat uittreksel, onder andere *generaliteiten* « gezegd had, dat » de geheele Duitsche tael geene lange *i* kent; dat ze in al hare takken volstrekt kort is, » om, voegt de heer V. D. er onmiddelyk by (doch niet, meenen wy, om hem tegen te spreken), om dat « deze letter lang is zoo dikwyls zy de sylbe sluit, als in *ivoor* (of *yvoor*) *viool*, *titel* (of *tytel*), *citroen* » (is dit volgens de onderscheiding van Bilderdijk eene *lengte van during* of van *intensiteit*? De heer V. D. zegt het niet; maer kon men ongelukkiger kiezen, wanneer men *mine*, *pine*, en duizend andere by de ouden, en ook onder de vreemde, eene menigte waerlyk lange woorden als *cither*, *China*, enz. onder de hand had? zelfs *titel* rymt soms op *luttel*, en word dan ook *tittel* gespelt. Doch laten wy hem van zynen regel ook de uitneming daerstellen, die, wat algemeener gemaekt, zelve beter tot regel zou gediend hebben): « uitgezonderd dat ze kort is in de uit-

» gangen *ijen* enz. als mede in *iken* met zyne vervor-
 » mingen.... als *kanonikes*, *predikant* en enkele andere
 » uitheemsche woorden , als *olifant*. »

Ik maek hier op geene verdere aenmerkingen. Wat nog volgt by den heer V. D. is van weinig belang : Des Roches (Spr. blz. 2-3), Ballieu (Spel- en Spraek. blz. 37). Boxman (Letteroef. 1820 , blz. 571) en andere houden de *y* of *ij* voor gelykluidend met den tweeklank *ei*. Bilderdijk vindt « de *y* (wat mogt hy wel van de *ij* denken?) scherp-
 » kryschend en onaengenaem van klank , den tweeklank
 » daerentegen zacht en vleiend. Het gene (het zyn de woorden van den heer V. D.) alle nederduitsche ooren
 » niet echter licht onderscheiden. *Qui potest capere*,
 » *capiat!* »

Hier mede stapt de heer V. D. tot het derde stelsel over , en wy ook. Gy weet , MM. HH. dat hetzelfde algemeen de *y* ter vervanging der *ij* bezigt , en dus regtstreeks tegen het stelsel van Siegenbeek over staet.

De heer V. D., wiens *grammatikale eklektismus* zoo als wy gezien hebben, tussehen beide een soort van middelweg wil houden , gaet hier met veel behendigheid te werk. Na de opwerpingen der voorstaenders van dit derde stelsel tegen het Siegenbeeksche aengehaeld en *onbetwistbaer* verklaerd te hebben , toont hy eerst voor al hoe het tweede , dat hy verkozen heeft , de zelve te keer gaet , en wyst dan eindelyk het gebrekkige en het nadeelige van 't derde stelsel zelf aen. Dit doet hy echter zeer kortelyk ; weshalve het ons zal toegelaten zyn deze plaets nog over te schryven ; wat wy zoo veel te liever doen , om dat wy het onnoodig achten zelve nog eenige verdere aenmerkingen over dezen speltwist te maken. Het derde stelsel in 't byzonder is zoo *excentriek* , het wykt zoodanig , en dit wel zonder de minste reden of noodzakelykheid , van het erkende gebruik der gansche oudheid en

der groote meerderheid der latere schryvers af, dat dit verwyf alleen genoeg zyn moet om het te doen verwerpen. Dat zulks ook het gevoelen van den heer V. D. geweest is, zult gy uit zyne woorden, in weerwil der bescheidenheid met welke hy zich uitdrukt, kunnen opmerken.

« Dit stelsel, » zegt hy, « heeft een duchtigen ver- » weerder gevonden in onzen *Willems*, en uit dien hoofde » een aental navolgers aengetroffen. Hy heeft de groote » verwarringen uiteen gezet, tot welke de keuze der Hol- » landeren, althans der Siegenbekianen, heeft aenlei- » ding gegeven, met de *ij* uitsluitend den voorkeur te » geven, en de *y* overtollig te achten. Hier door moest » men de *is* onder de twee- of gemengde klanken rang- » schikken, niettegenstaende men ze als eene verlengde » *i* uitsprak; en de *ij*, die men voor eene lange *i* aenzag, » behield den klank van *ei*. Van een anderen kant maekte » men voor dit letterteeken *ij*, als *ei* gesproken, eene » uitzondering op den regel der enkele vokaelspelling. » Ook geraekte men in eene groote moeielykheid met » dit letterteeken in *bloeijen*, en diergelyke, eene plaets » te vergunnen, alwaer men zich genoodzaekt zag de *j*, » als consonant, tot de tweede sylbe te brengen. Ein- » delyk door te beweren, dat de *ij* eene verlengde vo- » kael was, bemerkte men, dat zy in de woorden waerin » men de *y* kort moet uitspreken; als *gy*, *my*, *hy*, *myn*, » *byzonder*, *dikwyls*; *waerlyk*, *enz.*, eenen harden » langen toon kreeg.

» De gegrondheid dezer tegenwerpingen (dus gaet hy voort), tegen het Siegenbeeksche stelsel is onbe- » twistbaer; doch men ziet dat de tweede (de derde?) by » het schryven van *bloeien*, en grootendeels de laetste, » by 't spellen van *gy*, *my*, *hy*, *byzonder*, en het niet » af te keurene *dikwils* verdwynen. »

Ja voorwaer, wy zien het, en, uitgenomen zekere

moeyelykheid die nog altyd aen de *y*, als eenvoudige lange *i*, vastkleeft, is daerby nog het middel, welk de heer V. D. uitgedacht heeft, om Siegenbeeks tegenstrydigheden te vermyden, zoo ligt en zoo simpel, dat wy dit alleen niet zien, waerom hy hetzelfde niet algemeen toegepast en, zonder aerselen, het derde stelsel met alle deszelfs gevolgen aengenomen hebbe. Hy had immers maer voor te stellen, gelyk hy het boven reeds in eene nota voor den uitgang *lijk*, deed, dat men overal de *ij* door de *y* vervangen zou; nu eens, omdat de *y* geene verlengde *i* is, dan weer, om dat ze eene eenvoudige lange *i* is, en dus de moeyte van ze te verlengen gespaerd wordt. Dit waer beter geweest dan zich met een halven maetregel te vergenoegen.

Wat doet het immers ter zake dat hy er dadelyk de afkeuring van het derde stelsel op doet volgen, en dat hy er zich dus over uit: « Dit derde stelsel heeft, ten minste » in onze oogen, het nadeel van met den ouden ortho- » graphe geene overstemming te hebben, en sterk uit » een te loopen met de tegenwoordige hollandsche » spelling; om van het regelmatige onderhouden der » enkel vokaal, voor welke wy de *y* aenschouwen, » niet te spreken; » waer toe dient het, vragen wy, op zulke kleinigheden acht te geven, wanneer er van den anderen kant zoo eene schoone regelmatigheid door gewonnen wordt? Wat rept men ons van ouden, wanneer het ons om iet nieuws te doen is; of van Hollandsche spelling, wanneer wy, 't koste wat 't kosten mag, eene Vlaemsche spelling hebben willen, al moesten wy dan ook den muer, die ons reeds van 't letterkundige Holland afscheidt, door onze ons terug geworpene spraakkunsten nog hooger zien ryzen?

Het is dan te vergeefs dat de heer V. D. iets in dat stelsel zoekt af te wyzen of te verbeteren. Wy hebben reeds gezeid dat, zoo haest het daerop aenkomt, om een

willekeurig stelsel in te voeren, alle redenering vergeefs is. Het willekeurige behoeft geen bewys, het moet blindelings aengenomen, of door vreemde middelen opgedrongen worden. In zich zelf kan het geene wettiging, geen gezag vinden. Even zoo onnoodig is het, hetzelfde te wederleggen. Het is goed en redelyk en doelmatig in alles, om dat men het zoo wil en verkiest. Daer helpt geen redeneren tegen.

Dat de heer Willems dit laetste stelsel gevolgd en zelf eertyds aanbevolen heeft, daer van zal wel de oorzaak voor een groot gedeelte in de tydsomstandigheden te zoeken zyn, en in de noodzakelykheid, waer hy zich in bevond, om de vooroordeelen van vele Vlamingen niet te kwetsen. Zyn vermaerd gedicht *Aen de Belgen*, kan ons het beste den geest doen kennen, die hem bestendig in zyne spraakkundige inzigten en poogingen geleid heeft. Hy wist dat onze tael, om eens te zyn wat ze zyn moest, en wat ze, hopen wy met hem, eens zyn zal, beginnen moest met te *zyn wat ze kon*, en behoefde genomen te worden *zoo als men zè vond*. Het overige hing van de toekomst af ¹.

1 De keus van den heer W. zal zich nog beter uitleggen, indien men bedenkt dat zelfs thans de commissie over het gebruik van *ij* of *y* in *gij* of *gy*, *mijn* of *myn* nog niets beslist heeft. My, als rapporteur, was het niet toegelaten zoo omzichtig voort te gaen; en ik durf hopen dat iedere onpartydige taeloefenaer niet alleen hier in myn gedrag, maer ook grootendeels myne *conclusien* zal goedkeuren.

AENMERKING VAN J. F. WILLEMS. — Schoon ik er weinig tegen hebbe dat men het klankteeken *ij* in *mijn*, *zijn*, enz. gebruike, volgens het voorbeeld der ouden, zoo geef ik nogtans den voorkeur aen *y*, daer dit laetste teeken ten minsten sedert drie eeuwen *ei* klinkt, en voor dien klank vry algemeen gebruikt is. Het geeft toch meer gemak den schoolier tot spelregel te geven dat *y* als *ei* klinkt, dan hem te zeggen dat de *i* door *j* VERLEGD als *ei* moet uitgesproken worden. In de hollandsche scholen heeft men zich verpligt gevonden de *ij* in eens *xi* te noemen, niet *ii*, en zoo spelt men daer niet *x-i-j*, *sei*, maer *x-ij* (*sei-ei*, of *se-ei*) *sij*.

Meer zegt de heer V. D. van dit derde stelsel niet. Hy eindigt met de opgave van eenige uitheemsche woorden, *myrrhe*, *cyther* (⁂ in 't latyn *cithara*, als mede in 't grieksch) *myrth*, *tymbael* « in welke de spraekkunstenaers algemeen de *y* hebben aengenomen, die aldaer den klank der *i* bekomt. » Wy hebben dit boven behandeld. *Tytel* of *titel* houdt hy met Bilderdijk « beide goed, even als *yver* of *iever*; het geen men met alle zulke woorden waer de *y* als *ie* klinkt (*styl*, enz.) zou kunnen volgen. » Hier mede sluit hy dezen paragraef. De weinige gelykheid die er tusschen *titel*, met eene enkele *i*, en *iever*, enz. met *ie*, bestaet, zult gy reeds aengemerkt hebben, MM. HH.; *titel* heeft gelyk *cither* in 't latyn eene korte *i*, en kan dus volgens hetgene wy bewezen hebben, op de *y* geene aanspraak maken. Is de *i* in onzen mond lang en scherp geworden, dan zal men beter de *ij* bezigen. Even zoo min keuren wy de schryfwyze van *yver* goed, doch

De heer Bormans gelooft met Siegenbeek dat de ouden de vokaal verdubbelden om ze te verlengen. Ik kan dit stelsel niet bytreden dan voor zoo verre hy van de zoogenaemde *schorplange* klanken wil spreken. Ik blyf het nog altyd daer voor houden dat onze voorvaders de vokalen door een doffe nauwlyks hoorbare *e* verlengden, die zich aen de daer op volgende consonnant, als *scheva*, sloot (in HSS. vindt men wel eens aen het einde van eenen regel en aen het begin van den volgende de splitsingen van *he-est*, *ma-ekt*, enz.). Het is deze *e-scheva* welke men uitspreekt wanneer men den naem der consonnanten aldus opnoemt: *effe*, *elle*, *emme*, enz. Daerentegen waren de dubbele *ee*, *ij*, *oo*, *uu*, oudtyds *vermengde* klanken, of tweeklanken, gelyk zy het ook nog by ons zyn (behoudens dat men nu in stede van *uu*, *ui* of *uy* schryft), die men zoo wel kort als lang kon uitspreken. De heer doctor SKELLEERT, een geboren Westvlaming, verzekert my stellig dat zyne landgenooten nimmer *tied*, *sien* of *huus*, voor *tijd*, *sijn*, *huus*, zullen laten hooren, maer dat zy die woorden bestendig *kort* uitspreken, *tiē*, *siē*, *huē* (met de Brabandsche *i* en *u*). Tusschen *sijn* en *sien* maken zy groot onderscheid. In het laetste is de *i* wezenlyk *verlengd*. Te Brugge en elders in Westvlaenderen heb ik de oude tweeklanken *ij* en *uu* nooyt lang gehoord. Op dit een en ander zal ik eens nader terugkomen. Intusschen neme ik deze gelegenheid waer om den lezer te verwittigen dat niet AL wat de heer professor Bormans, met zooveel scherpzinnigheid als belezenheid, in zyn Verslag uitbrengt, voor het gevoelen der commissie moet gehouden worden.

*****

wy meenen niet dat men langs eenen willekeurigen weg tot eene veel betere uitkomst geraken mogt.

Het hier boven staende was reeds afgeschreven toen professor SERRURE my den 15 sept. 1.-1. KINKER'S *Beoordeeling van Bilderdijks Spraakleer*, naer welke ik sedert lang te vergeefs omgezien had, van Gent naer Brussel bragt. Van vele plaetsen, welke ik uit dat werk had kunnen benuttigen, schryf ik slechts de volgende af, blz. 21-22 : zy is beslissend :

« In *ter zee en te land* hoort men werkelyk, na *zee*, eene flauwe
 » *j* als men zeer schielijk uitspreekt. Maar men zou toch kwalijk
 » *zeejen* in plaats van *zeeën* schrijven, omdat men dan anders
 » schrijven dan spreken zou. Hadden wij in ons A, B, C een tee-
 » ken voor die flauwe *j*, en had het gebruik het *eenparig* of *oneen-*
 » *parig* ingevoerd; dan zou men voor de inlassing van dat teeken
 » veel gronden kunnen aenvoeren, gelyk nu nog veel meer grond
 » voor de verdubbeling van de *i* in *fraaije*, *moeije*, *loeijen*, enz.
 » Want, gelyk onze taalmeester (Bilderdijk) wel zegt, de uit-
 » spraak *bloe-j-en* (sic) wordt in dat woord *noodwendig* voortge-
 » bragt. Dat dit *bloeijen* uit het oude *bloeyen* komt, (bladz. 31)
 » stelt de zaak slechts zoo veel te meer buiten kijf, dat deze *y* niet
 » alleen in het oude Hollandsch (in MAERLANT EN MELIS STOKER) maar
 » ook bij de invoering dezer letter in de meeste hedendaagsche
 » talen niet enkel voor eene verlengde eindletter, maar inderdaad
 » ook voor eene verdubbelde *i* gold; waerom de *ij*, die ook in de
 » meeste woorden bij B(ilderdijk) de *y* vervangt, dan ook in de
 » tweeklanken *aai*, *ei*, *oei*, wanneer zij onmiddelyk door eene
 » andere vokaal gevolgd worden, vooral niet minder op haar plaats
 » is, dan in de woorden *mijn*, *zijn*, enz. waarin zij voor de *i*
 » geldt. Daar hij nu echter de *y* niet geheel en al vaarwel wil
 » zeggen, had hij wel gedaan van haar, onder anderen, ook als
 » overgangslitter te behouden, in *fraaye*, *plooyen*, *vloeyen*. Eene
 » overtolligheid doch is deze verdubbeling, het zij dan door *y* of *ij*,
 » niet, dewyl volgens zijn eigen gevoelen, de *j*-klank in die woor-
 » den noodzakelyk is. — Ja, zij is er zelfs noodzakelyker dan de
 » *i*-klank, welke haar vooraf gaat wanneer men dien overgang in
 » al zijne smelting » (NB. de heer Kinker verstaet daer door eene
 » Hollandsche en hem zelve nog meer byzonderlyk eigene *affectatis*.)

Wy hebben den man hooren spreken waer het op mooy spreken aen kwam) « wil doen hooren. Indien men overeengekomen ware » *fra-je*, *za-jen*, *knoe-jen* te schryven, zou men, hoewel onvol- » komener dan met de *y* of *ij*, den noodigen klank echter beter af- » beelden dan door *fraais* (*fraa-i-e*); en als men *fraai*, *mooi*, *boet* » uitspreekt, helt deze *i* waardoor de *a*, *o* en *oe* eenigermate af- » gebroken word, meer naar *j* dan *i* over. Maer de heer Bilderdijk » is zeer hardhoorend ten aenzien van het geluid der *vokalen* en » *konsonanten*..... »

« Gelijk de *j* noodzakelijk uitgesproken wordt in *fraaije*, *buijen*, » om het even hoe men die woorden verkieze te spellen; even zoo » noodzakelijk brengt men ook de *w* in den overgang van *u* op » eene andere vokaal voort, wanneer men, namelijk, het geluid » niet afbreekt, maar zonder eenige verpoozing voortspreekt. Als » men zegt: — *ik zal u een kransjen vlechten!* hoort men eene *w* » na de *u*. Dit heeft de heer B(ilderdijk) in de woorden *schuwen*, » *brouwen* en dergelijke opgemerkt. En als die *u* in hetzelfde » woord door eene vokaal gevolgd moet worden, schrijft men die » *w* ook. Dit moest hem de *j* ook doen schryven, zou men zeg- » gen: want de reden is in beiden, zoo in het *spreken* als *schrij-* » *ven*, dezelfde. Dit doet de eigenzinnige man echter niet..... »

En een weinig verder, bladz. 23, na de tegenstrydigheid, waer Bilderdijk in vervalt, wegens de *w* in *schuw* en *nieuw*, die deze eerst als *overtollig* opgegeven had, aangewezen te hebben, gaet hij, van *bloey*, *paay*, enz. sprekende, waer Bilderdijk de *y* voor de eenvoudige *i*-vokael hield, aldus voort: « Het is prijsselijk, dat » hij (Bilderdijk) van zijne dwaling terug komt: want het was ook » waarlijk al te ongerijmd te willen beweren (gelijk hij in den » tekst gedaen heeft) dat *brou* en *brow* hetzelfde zou zijn. Maar » ongelukkig dwaalt hij nu weêr. In dit *bloey* en *paay* der ouden » is die *y* geene eenvoudige *i*, maar even zulk eene dubbele over- » gangsletter als de *w*, die zij (schoon niet altijd) in deze soort » van tweeklanken voor eene korte vokaal afbrekende *i* of *j* lieten » gelden. »

De heer Kinker besluit eindelyk met de volgende woorden :

« Daar hij (Bilderdijk) nu *y* (waarschijnlijk op het gezag *der* » ouden) in sommige woorden bewaard wil hebben, zou hy dan » ook aan zijne theorie getrouwer gebleven zijn, wanneer hij, » als deze, somtijds *fraaye* en ook *fraay* geschreven had. »

Dit alles is zoo duidelyk , en , enkele punten uitgenomen , zoo overeenkomstig met het gene wy gezeid hebben , dat wy ons veel nadenkens hadden kunnen sparen , indien het geluk gewild had dat de verdienstvolle en waerlyk taelkundige Beoordeeling van den heer Kinker ons eerder in de handen gevallen was . Toen wy onze onderzoeking aengaende de twee- en drieklanken en de *y* aenvingen , hadden wy nog het minste vermoeden niet van de uitkomst , tot welke wy allengskens geleid zijn geworden . Wy hebben dus reden om ons te verblyden , dat ze reeds tien jaer vroeger door een' man , die als wysgeer als taelkenner en als dichter aen 't hoofd der hedendaegsche Hollandsche schryvers staet , als een *noodsakelyk* gevolg van zyne navorschingen , erkend zy geworden . Mogten wy zoo wel zeggen : aengenomen ! Maer dit hebben hem , zoo min als aen Bilderdijk , die anders ook wel iets daer van gezien had , zyne *antecedenten* , of hoe men 't heeten zal , niet toegelaten .

EEN WOORD

OVER DE

PROTESTATIEN TEGEN DE BOVENSTAENDE BESLISSING

DER

TAELCOMMISSIE.

De volgende protestatien zyn ons door de dagbladen medegedeeld :

I.

De Commissie, benoemd tot het oordeelen over de verdiensten der verhandelingen, die om den prys gedongen hebben, heeft zich eene zaak aengetrokken waer aen geen vriend van de tael der vlaemsche provincien zich noch heeft moeten kunnen verwachten.

In haere vergadering van den 18 oogstmaend, maetigt zy zich, in zekeren zin, het regt aen om te beslissen over de punten welke tusschen de vlaemsche taelleeraeren meest betwist worden. Indien de Commissie, niettegenstaende de onregelmaetigheyd haerer benoeming en haerer beslissing, zich bepaeld hadde met haere byzondere gevoelens bekend te maeken, zy zou in haer regt en in de betaemelykheyd gebleven zyn; maer zy draegt haere byzondere gevoelens voor en beveelt de zelve op een bemagtigdlyke wyze aen geheel en gansch het land.

OVERWEEGENDE

1° Dat de Commissie, volgens de bekentenis zelve van een haerer leden, het regt niet heeft om over de geschit-

*****

punten eene beslissende uitspraak te geven , en nog min het regt bezit om haere beslissingen ter aenneeming aan de scholen voor te draegen en aen te bevelen ;

2° Dat het meeste deel van de regels die de Commissie daerstelt , volgens ons gevoelen , niet overeenkomstig zyn met de gronden , den aerd , de wortels en het gebruyk der vlaemsche taele ;

3° Dat de regels van vlaemsche tael en spelling , door de Commissie voorgesteld en aenbevolen , verre zyn van *door het gezag der beste schryvers gewettigd te weezen en met het oud gebruyk onzer voorvaderen overeen te stemmen* ;

4° Dat de eenheid van tael en spelling niet kan gevestigd worden door eene Commissie , zamengesteld van leden die alle , of byna alle , regters en partyen in hunne eygene zaek zyn , en dat de billykheyd en het belang onzer schoone taele vereyschen dat de tegenparty gehoord worde ;

DE ONDERGETEEKENDE

Verklaeren zich tegen de bovengezeyde daed van de Commissie en zy hoopen , van hunnen kant , dat de tael- en spelregels , door de Commissie voorgesteld en aenbevolen , *niet door alle zullen gevolgd , noch overal in de scholen ingevoerd worden* , voor dat het geleerde gedeelte der vlaemsche natie , verlicht door tegenschriften , zyn oordeel heeft kunnen opmaeken over de weerde der redenen , welke de anders denkende zullen inbrengen tegen de gevoelens die de Commissie in haer verslag zal ontvouwen .

De vlaemsche tael- en letterkundige , die de beweegredenen dezer tegenspraak goedvinden , worden door

de ondergeteekende uytgenoodigd om hunne aenkleeving
aen de openbaere drukpers toe te zenden.

Brugge , den 29 oogstmaend , 1839.

DE FOERE, *Voorzitter der Vlaemsche Tael- en
Letterkundige Maetschappy , te Brugge.*

J. MAERTENS, *Lid van de directie der gezeeyde
Maetschappy.*

DE NET, *Advokaet.*

VAN CAILLIE, *Lid der Vlaemsche Tael- en Let-
terkundige Maetschappy , te Brugge.*

BEHAEGEL.

BENNINGK, *Voorzitter der Vlaemsche Tooneel-
en Letterkundige Maetschappy , te Brugge.*

FR. VAN DUYFHUYS, *Pastor van Sint-Jacobs ,
te Brugge.*

II.

[Ik ben verpligt het volgende stuk in het fransch te
geven , daer er my van hetzelfde geen vlaemsche tekst
bekend is.]

Nous avons pu jusqu'ici nous abstenir de protester
publiquement contre les décisions de la Commission , qui
fixent quelques règles d'orthographe flamande , parce
que cette Commission se déclare dépourvue de toute au-
torité pour décider les points en litige , et que nous étions
persuadés que le public ne reconnaît pas plus que nous ,
ni à la Commission ni à la société de la langue flamande
à Bruxelles , l'impartialité nécessaire pour conduire à
bonne fin l'œuvre de conciliation dont on s'est chargé.

Cependant depuis que les amis de notre langue se sont
divisés en deux catégories , à l'occasion des propositions
faites par la susdite Commission , nous pensons que notre
silence pourrait être interprété comme étant une appro-

bation tacite des règles établies d'après l'opinion particulière de cette Commission ;

C'est pourquoi , quel que soit notre désir de parvenir à l'unité dans l'orthographe flamande , nous nous sommes décidés à déclarer que nous ne pouvons adopter les principes posés par la Commission ;

1° D'abord parce que dans les articles 3 , 5 , 6 , et 8 , elle décide contrairement à l'usage universellement établi depuis un temps considérable , et que , d'après notre avis , l'adoption de ces règles tend à dépouiller le flamand de son caractère de nationalité et à le revêtir de celui du hollandais.

2° Parce que dans l'article 1er elle renonce , sans nécessité , à une perfection de la langue écrite , en en bannissant les lettres nécessaires pour remonter au mot simple et à la racine .

3° Nous regrettons également que par l'article 2 on propose la suppression des accents , parce que l'accentuation contribue à définir la signification des mots dans les cas douteux , et sert à guider l'élève dans la prononciation , en même temps qu'elle peut amener une uniformité de prononciation parmi les Flamands , uniformité qu'on ne trouve pas partout.

Roulers , 37 septembre 1839.

B. J. NACHTERGAELE , *chanoine , supérieur du Petit-Séminaire.*

J. VAN HOVE , *professeur et économiste.*

J. HOORNAERT , *professeur de Rhétorique.*

J. SCHERPEREEL , *professeur.*

J. C. VAN GHELUWE , *professeur au Petit-Séminaire et directeur de l'École Normale.*

J. VAN STEENKISTE , *professeur au Petit-Séminaire et professeur de la langue à l'École Normale.*

Volgens het *Journal de la Belgique* moet er te Antwerpen nog eene derde protestatie geteekend zyn, meereendeels overeenstemmende met de twee bovenstaende; doch daer ik er den letterlyken inhoud niet van kenne, zoo spyt het my dat ik dezelve hier niet kan mededeelen. Het genoemde dagblad verzekert dat daerin, onder andere, gezegd wordt, dat de spel- en spraekunst van Des Roches door het Oostenryksche Gouvernement en door de Academie van Brussel zou goedgekeurd geweest zyn. Dit is onwaer. Het gouvernement of de Brusselsche Academie hebben zich nimmer over het stelsel van Des Roches uitgelaten; doch het is niet onwaerschyglyk dat deze schryver, gebruik makende van zyn persoonlyk gezag als secretaris der Academie, en als lid der Commissie belast met de uitgave der leerboeken *in usum scholarum Belgicæ*, door geheel het land de spraekunst heeft weten aennemelyk te maken, welke hy, eenige jaren te voren, als schoolonderwyzer binnen Antwerpen, en naer het Antwerpsch dialect, had opgesteld.

De twee bovenstaende Westvlaemsche protestatien komen hier op neër :

De Commissie is niet *competent* ;

Hare beslissing is strydig met de vlaemsche tael.

Laten wy eens zien wat men, in die twee opzichten, al in te brengen heeft, en vooreerst wat het Gouvernement te dezer zake doen moest.

Sedert lang klaegt men algemeen óver de verwarring welke er in de Belgische scholen heerscht, ten aenzien der spelling en woordverbuiging, en ten aenzien der uitspraek van de nederduitsche tael. Van provincie tot provincie, van stad tot stad, ja van dorp tot dorp, treft men verschillende leerwyzen aen, en verschillende spraken. Schier al onze dichters schryven eene tael die met de

zoogenaemde hollandsche overeenkomt, zonder echter de dubbele *aa* of *uu* te gebruiken; daerentegen leeren vele schoolmeesters nog altyd een zeker *Vlaemsch*, dat in Vlaenderen noch in Braband ooyt algemeen gangbaer geweest, of tot eene litteratuertael gevormd is, zeer verbasterd van het vlaemsch der XIIe, XIIIe, XIVe, XVe en XVIe eeuwen.

Daer nogtans eene beschaefde natie ook eene beschaefde uitspraak en eene beschaefde schryftael dient te bezitten, zoo begreep het Gouvernement dat er moesten maetregels genomen worden, strekkende om die verwarring te doen ophouden, en om de eenparigheid te bevorderen. Wat zou men doen? De zaak ter beslissing stellen van de Brusselsche Academie, waervan de meeste leden geen vlaemsch verstaen? Dit kon niet wezen. Een taelcongres byeenroepen? Dan zou de verwarring slechts gepersonifieerd zyn geworden, en daer behoorden misschien de Hollanders, de Noordbrabanders en de verprotocoliseerde Limburgers ook by te wezen, want die pretenderen almede het *Nederduitsch* te verstaen.

In Holland hebben Siegenbeek en Weiland alléén de tael geregeld, en de groote hoop is hen gevolgd; doch daer de Belgen, naer men zegt, vry wat ongemakkelyker zyn om zich te laten *regelen*, dan de Bataven, zoo oordeelde men wyslyk dat het best ware, alvorens een vonnis over de geschillen te doen stryken, de verschillende partyen in derzelve pleidooyen te hooren.

Te dien einde deed Zyne Majesteit de Koning, by besluit gegeven te Oostende den 6 september 1836, eene oproeping aen alle geleerden van het land, om verhandelingen by het Gouvernement in te zenden, in welke de bestaende geschilpunten moesten beoordeeld en de geschikste middelen moesten aangewezen worden tot het

herstellen der eenparigheid in het schryven der Nederduitsche tael ¹.

Aen eene Commissie werd, door hetzelfde besluit, den last opgedragen de ingezonden verhandelingen te beoordeelen. Deze beoordeeling moest van tweederlei aard zyn :

Voor eerst, moest de Commissie uitspraak doen *over den inhoud der verhandelingen*, dat is, haer gevoelen doen kennen over hetgene men, in die stukken, wegens de geschilpunten, en de middelen tot het herstellen der eenparigheid, zou hebben bygebragt (art. 4 van het besluit). Hieruit vloeyde dus voort dat zy (de Commissie) gehouden was te verklaren of de opgegevene middelen, al dan niet, geschikt waren om tot eenparigheid te leiden. Dit kon zy niet zonder ook *haer* gevoelen over dit punt kenbaer te maken.

In de tweede plaats moest de Commissie oordeelen of en aen welk stuk den uitgeloofden eerprys kon toegevoegd worden (art. 5).

Zy werd uit zeven leden samengesteld, drie Brabanders, drie Vlamingen en één Limburger, alle door hunne Nederduitsche schriften bekend (Ik wil hier niet onderzoeken of alle zeven daertoe de noodige bekwaemheid bezaten : daer voor is de Minister *verantwoordelyk*).

Wat doet nu de Commissie? Zy leest de ingekomene verhandelingen, vergelykt dezelve met elkander, beaedslaegt over inhoud en voordragt, en oordeelt dat het opstel van den heer Mussely te Kortryk, schoon niet volledig, het best op de voorgestelde prysvraag geantwoord heeft.

¹ Daer het in de fransche tael aen een woord mangelt om *Nederduitsch* uit te drukken, zoo hebben sommige haerklievers uit de vertaling *langue flamande* gelegenheid genomen om te beweren, dat het *vlaemsche dialect* alleen bedoeld was.

Vervolgens overgaende tot de beoordeeling der verhandelingen, ten aenzien van het doel, dat men zich, by het uitschryven der prysvraag, voorgesteld had, namelyk het herstellen der eenparigheid in de schryfwyze, zoo stelt zy al de stukken in handen van haren secretaris-rapporteur, en deze maekt daervan een beredeneerd verslag op, in hetwelk al de bestaende geschilpunten, volgens den inhoud dier stukken, verhandeld worden.

Den 17 en 18 augustus 1839 vergadert de Commissie, op verzoek van den heer Minister der binnenlandsche zaken, te Brussel, en na het verslag van professor Bormans gehoord te hebben, geeft zy den uitslag van hare bevindingen te kennen, hierin bestaende dat het aennemem der acht tael- en spelgronden, hierboven omschreven, haer als het bestgeschikste middel voorkomt om tot de eenparigheid in het schryven onzer tael te geraken. Vervolgens wordt het proces-verbael van hare beraedslaging aen den Minister overgeleverd, die hetzelfde in den *Moniteur* doet plaetsen.

Dit kort verhael toont, zoo my dunkt, dat de Commissie bevoegd was om te handelen gelyk zy gehandeld heeft, en *geen* van hare leden heeft deze bevoegdheid in twyfel getrokken, maer zy-allen hebben hare verklaring onderteekend.

Indien de Commissie (zeggen de Brugsche taelprotestanten), *niettegenstaende de onregelmatigheid haerer benoeming en haerer beslissing, zich bepaeld hadde met haere byzondere gevoelens bekend te maeken, zy zou in haer regt en in de betaemelykheyd gebleven zyn; maer zy draegt haere byzondere gevoelens voor en beveelt de zelve op eene bemagtigdlyke wyze aen geheel en gansch het land.* De Commissie *beveelt niet*: zy stelt hare taelgronden voor, raedt ze aen, en *wenscht* dat ze algemeen aengenomen en gevolgd worden. Zy geeft blootelyk haer ge-

voelen te kennen , gelyk elk schryver doet , die aen het publiek zyne gedachten mededeelt.

De Commissie is zamengesteld van leden die alle , of byna alle , regters en partyen in hunne eygene zaek zyn , en de billykheyd en het belang onzer schoon taele vereysschen dat de tegenparty gehoord worde.

Alle partyen zyn gehoord. De koning heeft , door het openen van eenen wedstryd , elkeen uitgenoodigd om zyn gevoelen wegens de geschilpunten te doen kennen.

Dat de leden der Commissie *partydig* zyn is eene onbetamelyke en onbewezene aentyging. Zy hebben alle de grootste inschikkelykheid getoond om tot de gewenschte eenparigheid te komen. Twee van hen (de eerweerde heer David en ik) hadden vroeger over de regels onzer tael geschreven ; doch zy zyn beide verpligt geweest sommigen van hunne vroegere stelsels op te offeren (1).

Het is onmogelyk kundige regters te vinden , die niet reeds de een of andere schryfwyze aenhangen ; doch moeten zy daerom als partydig beschouwd worden ? Ei lieve ! waer zal men toch de geleerden zoeken , die nog volstrekt *in geen spelling* geschreven hebben ?

1 Zoo heb ik , onder andere , myn byzonder gevoelen moeten opgeven ten aenzien van het schryven van *strooy* , *strooyen* , *draey* , *drayen* , *bloey* , *bloeyen* , met eene *y* , dewyl men bewezen heeft dat deze regel *meer* gevolgd is by de ouden , dan het stelsel dat *ik* aenkleefde. Volgens *myn byzonder* gevoelen oordeelde ik , dat men even goed *strooi* , *strootien* , *draei* , *draien* , *bloei* , *bloeien* had kunnen schryven , als men met de *i vleien* , *schreien* , *kruien* , *luiaerd* spelt ; en zie hier waerom. De *i* was by de Ouden zoowel consonant als vokael : zy schreven *ia* , *ian* , *ionnen* , *iammer* , enz. en ook wel *bloeien* , enz. Zie B. V. *Floris en Blanchevloer* V° 992 :

Die gode , die daden die home groeien
Alt iaer loven ende bloeien.

Het is ook zeker dat de *i* het best van alle klinkers dit tweevoudig karakter aennemen kan ; want het is onmogelyk *ia* , *ian* , *ion* ,

La Commission se déclare dépourvue de toute autorité pour décider les points en litige. De Commissie heeft zich over haer gezag niet uitgelaten: zy was, van s' koningswege, geroepen om te beslissen over de stukken van het belgische taelproces, en heeft, des aenzocht zynde, ook haer gevoelen geuit, om aen dat proces, hetwelk nu ruim een paer eeuwen hangende was, een einde te maken. Zonder dat zouden de oproeping van het Gouvernement, en het inleveren der verhandelingen, tot niets gediend hebben.

Nu nog een woord over de beslissing zelve. Men werpt ons tegen *dat de regels van vlaemsche tael en spelling, door de Commissie voorgesteld en aenbevolen, verre zyn van door het gezag der beste schryvers gewettigd te weezen en met het oud gebruik onzer voorvaderen overeen te stemmen.* Dit moest historisch bewezen zyn, om door elkeen te worden nagegaen; doch de Brugsche heeren zullen hiervan het bewys wel schuldig blyven. De Commissie, daerentegen, kan aentoonen, dat hare taelregels door alle *goede* schryvers van vroegere tyden, door MAERLANT zoowel als door VONDEL gevolgd zyn. De enkele vokael-

iam, spoedig uit te spreken met de *i* vokael, zonder dat deze een consonant worde. Zoo gaet zy ook in *vleien*, *schreien*, *kruien*, *lui-aerd*, en niettegenstaende hare vermenging met *e* en *u*, consonantisch over tot de slotsylbe *en*. Dit zoo zynde, ware het myns dunkens voldoende geweest te bepalen dat, op het voorbeeld der ouden, de *i* als consonant toegevoegd is aen *stroof* (*stroof*), *bloef* (*bloei*), enz. Weshalve men spellen moet *stroof-en*, *draef-en*, *bloef-en*; terwyl in *vleien*, *schreien*, *kruien* de *i* bestendig by de *e*, met welke zy vermengd is, moet gelaten worden, spellende *vleien*, *schreien*, *kruien*, *lui-aerd*, niet tegenstaende hare voortwerkende kracht, by het uitspreken. Op die wyze kon dan ook het teeken *y* ALTYD den klank van *ei* blyven bewaren in de oorspronklyk nederduitsche woorden, terwyl die letter nu, naer het stelsel der Commissie en overeenkomstig haren ouden aerd, te gelyk een *ei* en een *jota* wezen moet.

spelling is tot in het midden der vorige eeuw bestendig, en byna algemeen in gebruik gebleven, schoon er ook veel schryvers zyn geweest die het gemengde stelsel van KILIAEN aenkleefden. Het gebruik der lidwoorden *de* (anders *die*) en *een*, voor den eersten naemval mannelyk enkelvoud, treft men aen in de goedgekeurde vertalingen van het heilig Schrift, gedrukt te Leuven 1548, in den beroemden Moerentorfschen bybel gedrukt te Antwerpen 1599, 1653, in de bybelvertaling uitgegeven door pater Smits, in de zelfde stad, tusschen de jaren 1744 en 1777, en in honderd andere werken. De spelling van *ei* en *ui* is van ouds te Antwerpen in de scholen geleerd, blykens de *Nederduitsche Orthographie* van PONTUS HEUTERUS, aldaer gedrukt by Plantyn in het jaer 1581, enz., enz.

Maer, zeggen die van Rousselare, *l'adoption de ces règles tend à dépouiller le Flamand de son caractere de nationalité et à le revêtir de celui du Hollandais*. Laten wy malkanderen wel verstaen. En zyn twee soorten van nationaliteiten, eene *nationaliteit van afkomst* (wat de Franschen noemen *nationalité de race*) en een *politieke nationaliteit*. Volgens de eerste zyn wy *Nederlanders* of *Nederduitschers*, volgens de tweede hebben wy een afzonderlyk staetsbestaen, en heeten wy ons nu *Belgen*, niet tegenstaende de Hollanders zich eertyds ook *Belgen* noemden ¹, en al willen deze laetsten nu tot den gekken naem van *oud-Nederlanders* retrograderen (ja, waerlyk oud; doch niet ouder dan wy!). Gelyk wy dus *Nederlanders* of *Nederduitschers* zyn, die de *nederduitsche* tael gebruiken, zoo zyn de Pruisen, de Oostenrykers, de Beyerschen, *Hoogduitschers*, die de *hoog-duitsche* tael bezigen, hoewel in verschillende gouvernementen verdeeld. Het *Nederduitsch* of de algemeene nederlandsche tael heeft zich oorspronklyk uit het

¹ Men leze de gedichten van FEITH, LOOTS, enz. van vóór het jaer 1814.

Vlaemsch gevormd, gelyk het fransch uit de *Langue d'Oil* en het hoogduitsch uit het *Oppersaksich* ontstaen zyn ¹. De Hollanders erkennen nog heden de oude taelregels van het Vlaemsch (hun dubbele *aa* uitgezonderd) en beroepen zich nog alle dagen op onze vlaemsche en brabantische schryvers van in den tyd dat alle Nederlanders de zelfde schryfwyze volgden. Zy erkennen het vlaemsch voor de moeder van hunne tael. Hoe kunnen wy dan, wanneer wy van hen terugnemen hetgeen zy van ons gekregen hebben, wanneer wy weêr met hen ons *oud-vlaemsch* schryven (de overbodige boekstaven daergelaten), ons tot Hollanders vernationaliseren?

Onze nationaliteit is geen ding dat van heden of van gisteren dagteekent. Des *ROCHES* heeft ze niet begonnen en *BEHAEGEL* zal ze niet eindigen. De *fransche* acteurs *Niellon* en *Jenneval* hebben ze ons niet aangebragt; zy heeft hare wortels by het heldhaftig voorgeslacht dier Vlamingen, waer *fransche* koningen eens voor gebeeefd hebben, en wier tael wy, als waerdige zonen van het vaderland, niet moeten verachten maer eerbiedigen.

De commissie, ja, zoekt onze tael weêr met die van onze naburen te vereenigen, *doch slechts voor zoo verre die naburen ONZE oude taelregels zyn getrouw gebleven*. Waerom niet? Dit kan ons Nederduitsch eene samenwerkende kracht byzetten, welke aen de meerderheid van het opgedrongen fransch zal palen stellen. De Walen schryven fransch, geen *Waelsch*; waerom zouden wy dan geen *Nederduitsch* schryven? Men zal toch niet beweren, denk ik, dat de Walen geen nationaliteit bezitten?

Het is hier de plaets niet om tot een grondig onderzoek wegens de betwiste punten van spelling over te gaen. Daer zal het verslag van den heer *Bormans* toe

1 Volgens het betwyfelde gevoelen van *ABELUNG*.

dienen. Ik kan echter niet begrypen hoe de heeren van het klein seminarie van Rousselare nog heden kunnen blyven staende houden, dat men door de enkelvokaelspelling afziet van eene *perfection de la langue écrite, en bannissant les lettres nécessaires pour remonter au mot simple et à la racine*. Zy willen vermoedelyk zeggen dat men in het meervoud der zelfstandige naemwoorden en der verba altyd het enkelvoud, of den wortel, moet vinden. *Zaken, banen, raden, graven, steken, haten, nemen, leven, hopen, slapen*, kunnen dus by hen geen meervouden zyn van *zaek, baen, raed, graef, steek, ik laet, ik neem, ik leef, ik hoop, ik slaep*, maer men behoort te schryven *zaeken, baenen*, enz.

Ik zou hierop kunnen antwoorden, dat het regelmatiger ware te zeggen, dat de wortel of het enkelvoud is *zake, bane, rade, grave, steke, slape, ik late, ik neme, ik leve, ik hope, ik slape*, vermits men alzoo geene enkele letter te veranderen heeft, daer men anders de *f* van *graef* en van *ik leef* door eene *v* moet verwisselen, om *graven* en *wy leven* te kunnen spellen; (*graf, dal, dag*, maken geen *graffen, dallen, daggen*). Doch ik wil aen die heeren de oude regelmaet onzer tale nog veel eenvoudiger en algemeener voordragen. Indien zy zich de moeyte willen geven myn stelsel op de proef te stellen, zoo houde ik my verzekerd dat zy de commissie gereedelyk zullen byvallen.

Alle oorspronkelyk nederduitsche naem- en werkwoorden zyn van één of hoogstens van twee syllaben. Zyn zy van twee syllaben dan ontvangt de eerste altyd den klemtoon, en de laetste BEGINT ALTYD met een consonant ¹. *Zaken* kan dus nooyt *zak-en, vader* nooyt *vad-er*,

¹ Wegens woorden als *vleien, kruien*, (die van *vleiden* en *kruiden* herkomen), heb ik reeds aengetoond dat de *i* (eertyds zoo

maer *za-ken* en *va-der* zyn. Al de andere toevoegsels worden kort uitgesproken ; b. v. *bekladderen* komt van het verbum *kladden*, dus zyn het voorzetsel *be* en de uitgang *eren* kort ; *bewerkstelligen* stamt van *werken* en *stellen*, dus ontvangen *werk* en *stel* alleen den klemtoon (voorzetsels als *onder*, *boven*, *tegen*, *af*, enz. zyn wezenlyk *andere* en dus aengekoppelde woorden).

Dit zoo zynde, en daer de grootste taelgeleerden dezer dagen met regt beweren, dat schier alle woorden uit *werkwoorden* ontstaen zyn (schoon de afgeleide nomina ook weér nieuwe werkwoorden hebben gevormd,) zoo is de regel der afleiding eenvoudig en gemakkelyk. Men neme de infinitiven tot grondwoord. Voor eerst zyn deze op zich zelve substantiven, b. v. het *veroor-zaken*, het *raden*, het *banen*, het *graven*, het *steken*, het *nemen*, het *leven*, het *hopen*, het *slapen*. By afkapping van den steert des infinitivus heeft men De *slape*, de *hope*, de *steke*, enz. en ook het *praesens* Ik *steke*, ik *hope*, ik *slape*. Wil men beide deze laetste vormen inkrimpen tot één sylbe, dan verscherpt zich de klank, en het wordt De *slaep*, de *steek*, de *hoop*, of Ik *slaep*, ik *steek*, ik *hoop*, en dan begrypt men de reden waerom *grave* (comes) *graef* wordt, of, met andere woorden, waerom men naer verkiezing het zachte of scherpe klankteeken, de *v* of de *f*, kan bezigen.

Hetzelfde heeft plaets by de vervoegingen der werkwoorden : Gy *steket*, hy *nemet*, gy *slapet*, hy *radet*, of, by inkrimping, Gy *steekt*, hy *neemt*, gy *slaept*, hy *raedt*. Wel is waer, dat men thans voor den tweeden en derden persoon algemeenlyk de laetste, dat is, de saemgetrokken vorm gebruikt ; doch de regel is daerom niet min gel-

wel consonant als vokael) zich aen beide sylben mededeelt. Dit doet ook de *ch* in *lichaem*, *lachen*, enz. Zie *Belgisch Museum*, III, bl. 185-187.

dend , en door hem leert men waerom de *t* achter *Gy raedt* , *gy biedt* , *hy raedt* , *hy biedt* gevoegd is.

Edoch , vermits sommige woorden ook uit præteritaelvormen spruiten (men weet immers dat vele werkwoorden ongelykvloeyend zyn) zoo verandere men slechts , om den regel door te zetten , de vokael van het infinitief waerop de klemtoon valt (Wy spreken hier enkelyk van werkwoorden met *verlengde* klinkers , waeromtrent de enkelvokaelspelling dient in acht genomen te worden). *Steken* wordt *staken* ; *nemen* , *namen* ; *spreken* , *spraken* ; en daeruit vindt men *lk stak* , *gy staket* (kort *staekt*) , *hy stak* , *ik nam* , *gy namet* (*naemt*) , *hy nam* , enz. En zoo blyft dan altyd de enkelvokaelspelling voorheerschen , terwyl de voorstaenders der dubbelvokaelspelling geen reden weten te geven waerom zy van *lk steek* , *ik neem* de korte klank *lk stak* , *ik nam* , en wederom van deze laetste woorden *Gy staekt* , *gy naemt* , (niet *gy stakt* , *gy namt*) vormen. Hoe men verder met de woorden behoort te handelen uit participien geboren enz. laet ik hier achterwege. Dit weinige zal voldoende zyn om welgemelde heeren op den regten weg te helpen. Indien zy hier of daer eenige *exceptien* of moeyelykheden mogten ontmoeten , deze kunnen den regel-zelf niet om verre stooten. Welke regel is daer vry van ?

Wat eindelyk het gevoelen der opgenoemde heeren betreft opzichtelyk het behouden der accenten , zoo komt het my voor , dat deze meer tot verwarring dan tot verduidelykning dienen. By de enkelvokaelspelling zyn ze voor een groot deel noodeloos , en de verscheidenheid van uitspraek , welke thans nog door geheel het land waergenomen wordt , maekt de toepassing daarvan zeer moeylyk. B. v. te Antwerpen , te Brussel , te Gent spreekt men het wordeken *een* byna als *iën* uit. In die plaetsen zou dan ook niemand er een accentteeken op stellen.

Daerentegen zouden de Westvlamingen , volgens hunne uitspraek , en naer den regel van Des Roches, *eén* of *eën* moeten schryven. Zoodra men in Belgie, naer het voorbeeld der jesuïeten , die altyd aen de *ee* en *oo* den helderen klank der vokael gaven (by hen nagenoeg als *eē* en *oō* luidende), tot de eenheid van uitspraek zal zyn gekomen , immers by de fatsoenlyke volksklassen, zal men ook ten delykste zien dat onze tael geene accentteekens behoeft.

Indien wy nu al het betoogde te samen trekken , dan komen wy tot het besluit :

1° Dat de Commissie *competent* was om een voorstel tot eenparigheid te doen ; 2° Dat zy uit haer eigen geen stelsel heeft gevormd ; maer de vlaemschschryvenden heeft aangemaend om tot de oude regels onzer tael terug te keeren (de overbodige letters daergelaten); en 3° Dat die oude regels , verscheidene eeuwen in zwang geweest zynde , toen Hollanders en Belgen de zelfde schryfwyze volgden , alleen het middel aen de hand geven om de eenheid van tael te herstellen , eenheid welke door eene tweehonderdjarige verwaerloozing verbroken was.

Het is hoog tyd dat het onderwys van onze schoone moedertael in verband gebragt worde met de nederduitse letterkunde in het algemeen. Het zou dwaesheid zyn nog vast te houden aen verbasterende afwykingen , die nooyt eenen enkelen klassieken schryver hebben voortgebragt. Zoo die afwykingen *verbeteringen* waren , dan zou men toch de geleerden , de spraekleeraren kennen , die ze hebben ingevoerd. Meer dan een eeuw lang heeft men in Belgie onze tael *zonder spraekkunst* leeren schryven ! Moesten er dan geen verbasteringen insluipen ? En wie zal nu nog durven beweren dat een staet van verbastering tot *norma* der tael moet genomen worden ? *Fiat lux !*

J. F. WILLEMS.

